

**BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU 2021 YILI İŞ PLANINA YÖNELİK
TELKODER GÖRÜŞLERİ
19.10.2020**

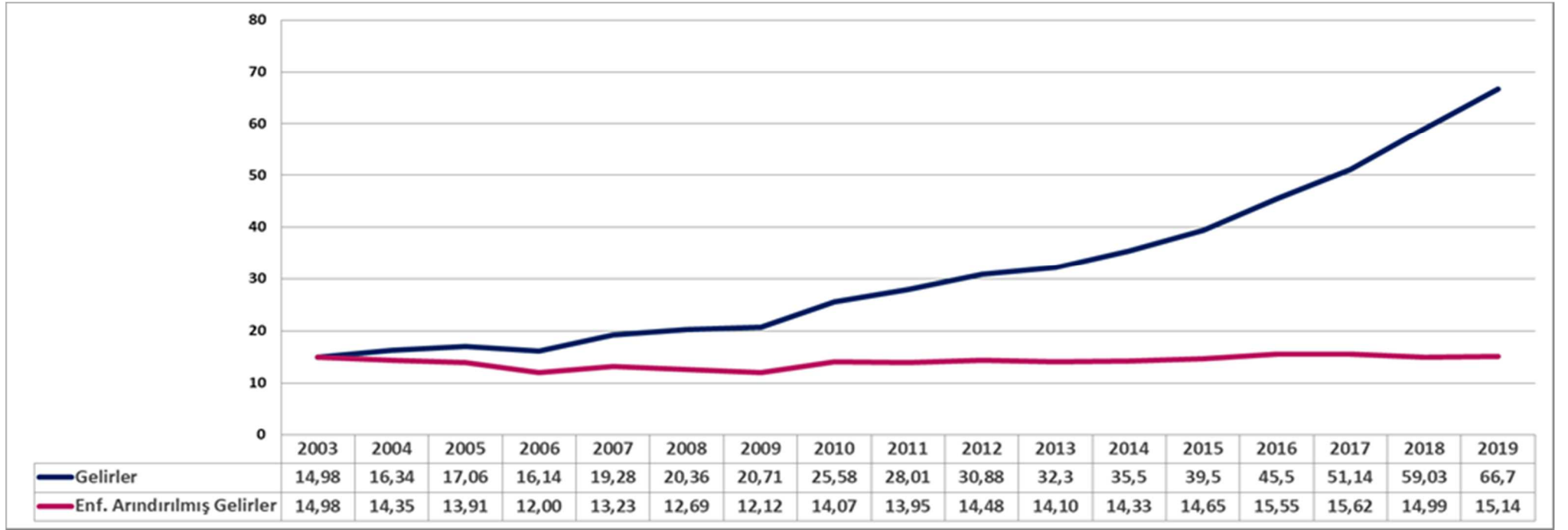
Öneri Sahibi (Kişi/Kurum): TELKODER

GENEL GÖRÜŞLER

Elektronik haberleşme hizmetleri sektörünün 2019 yılı büyüklüğü 66,7 Milyar TL olarak belirlenmiştir. Dolar bazında değerlendirdiğimizde 2008 yılından itibaren sektörde dikkat çekecek seviyede bir büyüme olmadığı görülmektedir. Son yıllarda özellikle Dolar kurunda yaşanan artış nedeni ile ülkemizde dolar bazında elektronik haberleşme gelirlerinde ciddi bir düşüş yaşanmıştır.

Sektör gelirlerinden enflasyon etkisinin arındırılması ile zaman içerisinde sektördeki reel büyüme de gözler önüne serilmektedir. Bu çerçevede, TÜİK enflasyon verilerini kullanarak yapılan hesaplamalara göre, 2003 yılından itibaren sektörde dikkat çekecek seviyede bir büyüme olmadığı görülmektedir. 2019 yılında 15,14 Milyar TL'ye ulaşan enflasyondan arındırılmış elektronik haberleşme geliri, 2003 yılında 14,98 Milyar TL'ydi.

Elektronik Haberleşme Sektörü, serbestleşmenin başladığı 2002 yılından itibaren neredeyse hala aynı büyüklüktedir (<https://telkoder.org.tr/wp-content/uploads/2020/06/TELKODER-2019-Degerlendirme.pdf>).

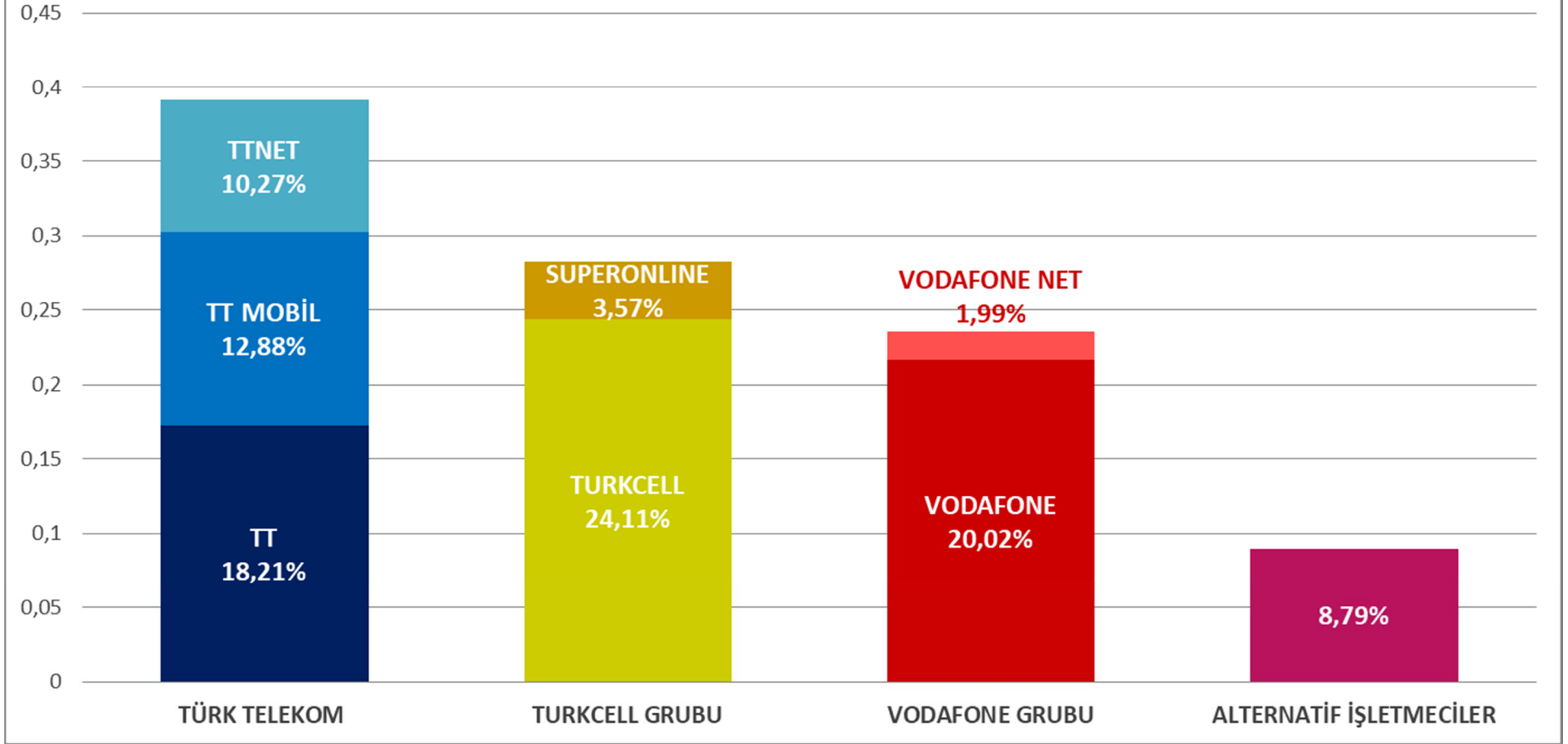

Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü Büyüklüğü, Milyar TL

Elektronik Haberleşme Hizmetlerinde Rekabet Seviyesi

2002 yılında başlayan serbestleşme hareketinden bugüne gelindiğinde, geçen 18 senenin sonunda bağımsız alternatif işletmecilerin toplam sektör gelirleri içerisindeki payı %8,79'dur (Turkcell ve Vodafone'a ait olan, sabit ses ve genişbant tarafında hizmet veren Superonline ve Vodafone Net'in payları çıkarıldığında).

2020-1. Çeyrek Gelire Göre Pazar Payları,%

İşletmecilerin Toplam Gelirden Aldığı Pay, 2020-1.Çeyrek, %

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (Kurum) tarafından rekabet tesisine ilişkin düzenleme ve denetleme faaliyetlerinin zamanında yapılması, performans göstergelerinin izlenmesi ve kamuoyu ile şeffaf bir şekilde paylaşılması gerek elektronik haberleşme sektörü ve gerekse ülkemiz açısından büyük önem

taşımaktadır. Rekabet tesisi sonucunda; mal ve hizmet üretiminde çeşitliliği sağlanacak, kalite yükselecek, gerek toplum gerek tüketiciler için en düşük maliyetin ortaya çıkmasına imkân verecek şekilde piyasaların işlemesi sağlanacak, nihayetinde **tüketici refahının** artması sağlanacaktır. **Bu sebeple 2021 İş Planına ilişkin görüşlerimiz, BTK 2019-2023 Stratejik Planı doğrultusunda “Etkin Rekabet Ortamının Sağlanması ve Geliştirilmesi” üzerinde yoğunlaşmaktadır.**

2016, 2017, 2018, 2019 ve 2020 İş Planlarında yer almasına rağmen henüz gerçekleşmemiş veya kısmen gerçekleşmiş çalışmalar şunlardır;

- **Pazar analizlerinin yapılması:** Ülkemizde pazar analizleri 27.11.2012 tarihli ve 28480 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Pazar Analizi Yönetmeliği kapsamında yürütülmektedir. Söz konusu Yönetmeliğin 5’inci maddesinin ikinci fıkrası gereği, pazar analizleri **en geç üç (3) yılda bir** tekrarlanmakta ve daha önce analiz edilen pazarlardaki rekabet durumu ve işletmecilere getirilen yükümlülükler gözden geçirilmektedir. Söz konusu Yönetmeliğin 14’üncü maddesi gereği pazar analizlerine yönelik kamuoyu görüşü alınmasına ilişkin dokümanlar, kamuoyu görüşleri sonrası değerlendirmeleri içeren dokümanlar ve pazar analizleri sonucunda getirilen yükümlülükleri ihtiva eden nihai pazar analizi dokümanları Kurum internet sitesinde yayımlanmaktadır.

Kurumunuz 2020 İş Planında, “Toptan Sabit Yerel ve Merkezi Erişim Pazarları”, “Sabit Telefon Şebekesine Erişim Pazarı”, “Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma Pazarı”, “Toptan ve Perakende Kiralık Devre Pazarı” “Mobil Çağrı Sonlandırma Pazarı”, “Sabit Şebekede Çağrı Başlatma Pazarı”na ilişkin pazar analizlerinin 2020 yılı Aralık ayına kadar tamamlanacağı belirtilmektedir. Ekim 2020 itibariyle bahsi geçen bu pazar analizlerinden, sadece Mobil Çağrı Sonlandırma Pazarı ve Toptan Sabit Yerel ve Merkezi Erişim Pazarlarına ilişkin nihai doküman yayımlanmış ve Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma Pazarına yönelik kamuoyu görüşü alınmıştır.

- **Veri Merkezi İşletmeciliğinin desteklenmesi ve siber güvenliğinin artırılmasına ilişkin çalışmalar:** Kurumunuz 2016 yılı İş planında yer alan ancak 2017, 2018, 2019 ve 2020 İş planında yer verilmeyen, veri merkezlerinin desteklenmesi ve siber güvenliğinin sağlanmasına ilişkin tedbirleri içeren yol haritasının Aralık 2016 tarihinde tamamlanmasının planlandığı görülmektedir. Söz konusu yol haritasına ilişkin yürütülmekte olan çalışmalar kamuoyu ile henüz paylaşılmamıştır. Bununla birlikte görüşlerimizin yer aldığı konu başlıkları kısmında beşinci maddede ifade ettiğimiz üzere, Veri Merkezi İşletmeciliğine ilişkin bilgilere BTK Pazar Verileri Çeyrek raporlarında yer alması talebimizin de dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz (<https://telkoder.org.tr/wp-content/uploads/2017/12/TELKODER-Veri-Merkezi-Raporu-Aralık2017.pdf>).
- **İnternet Değişim Noktalarının (İDN) kurulumunun desteklenmesi:** 2016 yılı İş planında yer alan ancak 2017, 2018 ve 2019 İş planında yer verilmeyen, Ülkemizde İDN’lerin desteklenmesine yönelik senaryoları içeren raporun Eylül 2016 tarihinde yayınlanması planlanmıştır. 2020 İş planında “Türkiye İnternet Değişim Altyapısı Kurulmasına İlişkin Çalışmalar” başlığı ile tekrar yer verilen bu konu ile ilgili çalışmaların Aralık 2020 tarihinde tamamlanması planlanmaktadır. Ancak konuya ilişkin bir çalışma henüz paylaşılmamıştır. Ayrıca 2018 yılında, UAB tarafından bu konu hakkında birçok toplantı ve çeşitli görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bakanlık konuyla ilgili danışmanlık raporu istemiş ve sektörden bir takım bilgiler toplamıştır. Fakat bu sürecin sonucu hakkında hiçbir bilgi sektör ile paylaşılmamıştır. Bu konu, bütün sektördeki faaliyet gösteren şirketleri

ilgilendirmekte ve ülkemizin geleceği açısından büyük önem arz etmektedir (<https://telkoder.org.tr/wp-content/uploads/2017/12/TELKODER-Veri-Merkezi-Raporu-Aralik2017.pdf>).

- **Temel telekomünikasyon hizmetleri büyüklüklerine ilişkin tahminler raporu hazırlanması:** 2016 yılı İş planında yer alan fakat 2017, 2018, 2019 ve 2020 iş planında yer verilmeyen konuya ilişkin raporun yayınlanma tarihi Temmuz 2016 olmasına karşın henüz yayımlanmamıştır.

Sektördeki mevcut durumun ve rekabet seviyesinin objektif olarak değerlendirilmesi neticesinde varılan nokta hem Türkiye hem de sektör açısından oldukça endişe vericidir. Bildiğiniz üzere son birkaç yıl içerisinde sektördeki birçok yeni nesil işletmeci büyük guruplar tarafından satın alınmakta, rekabet koşulları çerçevesinde değerlendirilemeyecek birleşmeler gerçekleşmekte ve sektörün yapısını bozan grup birleşmeleri yaşanmaktadır.

Geldiğimiz bu nokta hem Türkiye hem de sektör açısından çok büyük ciddiyetle ele alınması gereken bir durumdur. Sektörde faaliyet göstermeye çalışan yeni nesil işletmeciler düzenlemelerdeki eksiklikler ve uygulamada yaşanan engellemeler ve en önemlisi serbestleşme ve rekabet kavramlarının uygulamada anlamını bulamaması nedeniyle zaman içerisinde piyasa dışına itilme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar.

Mevcut durumda ve anlayışlarımızda rekabetin tesisine yönelik radikal değişimlerin gerçekleşmemesi durumunda bir süre sonra piyasada yeni nesil işletmeci neredeyse hiç kalmayacak, belki de Kurumunuzun öncelikli olarak belirtilen *“Elektronik haberleşme sektöründe; rekabeti tesis etmeye ve korumaya, rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı uygulamaların giderilmesine yönelik düzenlemeleri yapmak, bu amaçla ilgili pazarlarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere ve gerekli hallerde diğer işletmecilere yükümlülükler getirmek ve mevzuatın öngördüğü tedbirleri almak” görevi ortadan kalkacaktır.*

Bu süreç ne yeni nesil işletmeciler ne de diğer sektör oyuncularını için olumlu sonuçlanmayacaktır. Bu nedenle artık rekabetin önünü açacak ciddi ve somut adımların atılmasını beklemekte ve tarafınızdan talep etmekteyiz. Kurum’un İş Planında birincil amaç etkin rekabetin sağlanması olmalıdır. Bu amaç için rekabetin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik çalışmalar hızla gerçekleştirilmelidir.

Bu kapsamda BTK 2021 İş Planında yer alması gerektiğini düşündüğümüz konulara aşağıda yer verilmektedir.

Konu Başlığı	Konu Başlığına İlişkin Açıklamalar ve Konu Başlığının İş Planında Yer Almasına İlişkin Gerekçe
1. Tesis Paylaşımı Düzenlemesi	<p>Diğer tüm sektörlerin girdisi niteliğinde olan genişbant hizmetlerinin yaygınlaştırılması için Ülke çapında fiber şebekelerin hızla tesis edilmesi gerekmektedir.</p> <p>Ülkemizin gerek sabit, gerek mobil iletişiminin kesintisiz sağlanması, artan veri iletimi ihtiyacının karşılanması ve yakın gelecekte darboğazlar yaşanmaması için fiber altyapıların hızla yaygınlaştırılmasının önemi büyüktür. Fiber şebekelerin kurulabilmesi için gerekli olan yöntemler “Geçiş Hakkı” ve “Tesis Paylaşımı” yöntemidir.</p>

	<p>Tesis paylaşımı konusunda Kurum tarafından yapılan düzenlemeler tamamlanmış olmasına rağmen henüz etkin olarak uygulanamamıştır. Tesis Paylaşımının uygulanabilir hale getirilebilmesi için aşağıdaki adımların atılması gerektiği değerlendirilmektedir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • 24 Mayıs 2018 tarihinde, Türk Telekom, Turkcell, Vodafone, Türksat ve Telkoder tarafından “Sabit Elektronik Haberleşme Altyapı Ortak Kullanımı ve İş birliği Protokolü” imzalanmıştır. Yürütülen proje neticesinde elde edinilen veriler ışığında sektörde yer alan tüm işletmecilerin “altyapı paylaşımı” modelinden faydalanmaları sağlanmalıdır. Bu nedenle, öncelikli olarak, kullanılmayan altyapıların paylaşılması ve fiber altyapının yaygınlaştırılmasının önünün açılması için söz konusu protokol bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir. Geçiş hakkı kapsamında talep edilen güzergâhta tesis paylaşımının zorunlu olması hükmünün değiştirilerek, tesis paylaşımı erişim talep eden işletmecinin ticari kararına bırakılması gerekmektedir. • Tesis paylaşımı ücretleri işletmeciler açısından yatırımı engelleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda, tarifelerin en az %50 oranında düşürülmesi gerekmektedir. Kaynakların verimli kullanılması açısından bir gözden birden fazla kablo geçirilmesine imkân sağlanmalıdır. • Elektronik Haberleşme Bilgi Sistemi (EHABS) 13.09.2017 tarihli ve 2017/DK-ETD/265 sayılı kurul kararı ile faaliyete geçmiştir. Uygulamada aksama olmamalı ve bir an önce hayata geçirilmelidir. • Belediyeler tarafından tesis edilmiş pasif fiber altyapı şebekesi telekomünikasyon işletmecilerinin kullanımına açılmalıdır. Söz konusu altyapılar, uzun vadeli ve ucuz fiyatla işletmecilere kullanılmalıdır. <p>Konuya ilişkin BTK tarafından çalışma yapılması ve sorunların bir an önce ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, kurumunuz iş planında bu hususa yer verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.</p>
2. Yerleşik İşletmeciye Fibere Erişim Hizmetlerinde Yükümlülük Getirilmesi	<p>03.10.2011 tarih ve 2011/DK-10/511 sayılı Kurumunuz Kurul Kararı ile “Beş (5) yıl boyunca veya fiber internet abonelerinin sabit genişbant aboneleri içindeki oranının %25 mertebesine ulaşana kadar fibere erişim hizmetlerinin (Eve/Binaya kadar fiber) pazar analizi sürecine dâhil edilmemesi” ne karar verilmiştir. Karar ile belirlenen süre 2016 Ekim ayı itibarıyla sona ermiştir.</p> <p>Söz konusu muafiyet kararı her ne kadar özellikle yerleşik işletmeciye fiber genişbant erişim altyapısına yatırım yapmaya teşvik etmeyi hedeflese de, bu karar neticesinde, finansal durum ve ölçek nedeniyle gerekli yatırımı tümüyle kendisi yapamayacak durumda olan alternatif işletmecilerin, bahsi geçen süre boyunca, fiber genişbant erişim hizmetleri pazarına girebilmeleri neredeyse imkânsız bir hale gelmiş, sektöre yeni işletmecilerin girişini ve</p>

	<p>sektörde alternatif işletmecilerin Türk Telekom ile rekabet etmesini güçleştirmiştir.</p> <p>Anılan karar neticesinde, uzun dönemde alternatif işletmecilerin yatırım merdiveninde yükselerek kendi şebeke altyapılarını geliştirmeleri ve fiber genişbant erişim hizmetleri pazarında altyapıya dayalı rekabetin oluşması gecikmektedir. Bu durum fiber muafiyet kararının amacının yerine getirilemediği anlamını taşımaktadır. Tüm bu nedenlerle, fiber erişim hizmetlerinde gerekli düzenlemelerin hayata geçirilmesi elzemdir.</p> <p>Ayrıca mevcut durumda alternatif işletmeciler, ADSL/VDSL portlarıyla ilgili olarak, Türk Telekom altyapısı sorgulanarak, teyit ile ilerlenmesine rağmen aktivasyon öncesi süreçlerde önemli oranlarda yaklaşık %35 oranında son noktada port dolu/altyapı problemi ile karşılaşabilmektedirler. Bu doğrultuda, altyapı hatası/port dolu vb. gibi problemlerin önüne geçebilmek, daha net ve tahmin edilebilir bir model üzerinden ilerletilmesi maliyet yönetimi açısından faydalı olacaktır</p> <p>Bu doğrultuda, kurumunuz iş planında bu hususa yer verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.</p>
<p>3. Toptan fiyatlandırma rejiminin “kullanım esaslı” olması (Port+Transmisyon Modeli)</p>	<p>Kurumun 2012 yılında alınmış olduğu karar doğrultusunda, Türk Telekom tarafından port ve transmisyon esaslı tarifeler oluşturularak iletilmiştir. Kurum tarafından gözden geçirilerek belirlenen Port-Transmisyon tarifeleri 11.12.2013 tarihli Kurul Kararı ile 1 Ekim 2014 itibariyle yürürlüğe girmiştir. Ancak, yeni model kapsamında Türk Telekom tarafından belirlenen tarifelerin maliyet esaslı olmaması nedeni ile alternatif işletmecilerin maliyetlerini yönetemeyeceği ve DSL pazarındaki varlıklarını sürdürmelerinin mümkün olmadığı bir model ile ücretlendirilmeye başlanmıştır.</p> <p>26 Nisan 2017 tarihli BTK Kararı ile birlikte, Port-Transmisyon ücretleri ve modelinde yenilenme yapılmıştır. Söz konusu ücretlerdeki en önemli sorun port ücretlerinin, özellikle yüksek hızlar için, çok yüksek belirlenmiş olmasıdır. Bu durum, yüksek hızların yaygınlaşmasına engel oluşturduğu, hatta yüksek hızlardaki aboneliklerin daha küçük ölçekli işletmecilerin faaliyet alanından çıkması ile sonuçlandığı değerlendirilmektedir.</p> <p>BTK tarafından 31.12.2019 tarihli Karar ile yeni tarifeler yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yeni tarifeler ile port ücretlerinde artışa gidildiği görülmektedir. Söz konusu artışın mevcut abonelere uygulanmasının gerek taahhütlü aboneler gerekse de ihale üzerinden verilen hizmetler kapsamında ciddi sorunlara yol açtığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, THK ücretlerinde yaklaşık olarak %14 civarında zam uygulandığı görülmektedir.</p> <p>Kurum tarafından, port & transmisyon tarifelerinin, hem sektör hem de tüketici refahını olumlu yönde</p>

	<p>etkileyebilecek bir fiyat seviyesinde belirlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte kampanyalar tarifenin bir parçası haline getirilmelidir.</p> <p>Bu doğrultuda, 31 Aralık 2019 tarihli, 2019/DK-ETD/336 karar numaralı, Port ve Transmisyon Ücret Revizyonu (Türk Telekom IP VAE Hizmeti) konulu Kurul kararına ilişkin görüşlerimiz aşağıda yer almaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Transmisyon Ücretinin hesaplanmasında Logaritmik Ücretlendirme Bareminin 1.200Kbps olmasını gerektiği ve ayrıca bu fiyatların geriye dönük olarak işlemesi, Transmisyonun geriye dönük uygulanması mümkün değil ise her bir baremin %5 artış yapılması, • Abone Baremli Transmisyon Kampanyasında, ilk 400.000'in değil ilk 1.000.000 müşteri baremine kadar kampanyanın yapılması, • Abone Baremli Transmisyon Kampanyasının benzerinin Port içinde yapılması, • VDSL 24 Mbps altı hızlarda TTNET A.Ş.'ye 30 TL, diğer İSS'lere 60 TL; 24 Mbps ve üzeri hızlarda 500.000'den fazla aboneli olan İSS'lere 100 TL, 500.000'den az aboneli olan İSS'lere ise 200 TL destek verilmesini daha doğru bir adım olacağını düşünüyoruz.
4. TTNET'in Etkin Piyasa Gücü (EPG) İlan Edilmesi	<p>Ülkemizde, perakende internet pazarı konusunda BTK tarafından şimdiye kadar bir piyasa tanımı yapılmamış ve EPG belirlenmemiştir. BTK tarafından bu duruma gerekçe olarak da AB'nin perakende piyasalara müdahale etmemek adına böyle bir düzenleme yapmıyor olması gösterilmiştir. Oysa ülkemizde mevcut duruma bakacak olursak, İSS lisanslarının verildiği 2002 yılından bu yana geçen 16 yıllık süre sonunda TTNET'in Pazar payının halen %70'ler seviyesindedir. Rekabetin oluşturulamamasının en temel nedeni de Türk Telekom - TTNET işbirliğinin varlığı ve bu işbirliği sonucunda ortaya çıkan rekabet ihlalleri için BTK tarafından şimdiye kadar bir önlem alınmamış olmasıdır. Türk Telekom'un 2015 yılında başlayan birleşme süreci ile birlikte söz konusu işbirliğinin ciddi rekabet ihlallerine yol açacak seviyelere gelmiş olduğu görülmektedir.</p> <p>Ülkemizdeki durum ve sonuçlar AB'deki durum ve sonuçlardan çok büyük farklılık göstermektedir. BTK prensip olarak perakende piyasalara müdahale etmemek yöntemini benimsemiş olsa da fiili duruma bakıldığında, özellikle tüketici odaklı konularda perakende piyasaya doğrudan müdahalede bulunabilmektedir. Adil Kullanım Noktası (AKN) hızlarını yeniden belirleyen ve kaldırdığını belirleyen Kurum kararı da bunun önemli bir örneğidir. Bu nedenle, BTK tarafından ivedilikle perakende genişbant hizmeti alanında piyasa tanımının yapılması ve TTNET'in EPG ilan edilmesi gerekmektedir.</p>
5. Pazar Verileri Çeyrek Raporlarının	<p>Kurumunuz tarafından hazırlanan "Üç Aylık Pazar Verileri Raporları", ülkemizin elektronik haberleşme pazarının gelişiminin ve yöneliminin herkes tarafından izlenebilmesini sağlayacak güvenilir verileri temin etmektedir.</p>

İçeriğinin Gözden Geçirilmesi ve Verilerin Kamuoyunu Daha İyi Aydınlatarak Şekilde Ayrıntılı Yayınlanması

Sektörün dün ve bugün değerlendirilmesine, geleceğine ışık tutulmasına olanak sağlayan bu raporlar Derneğimiz ve üyeleri tarafından da dikkatle takip edilmektedir. İlgili raporların sektörün daha sağlıklı analiz edilmesine katkı sağlama amacına yönelik önerilerimiz aşağıda bilgilerinize sunulmaktadır.

1-Sabit Genişbant Pazarında Abone Kayıp Oranları

Söz konusu raporlarda “Mobil Pazar Verileri” başlığı altında, “Mobil İşletmecilerin Abone Kayıp Oranları” (2020 yılı 1. Çeyrek Raporu Şekil 4-13) verileri yer almaktadır. Aynı verilerin sabit pazarda yer almıyor olması dikkat çekmektedir. Sabit pazarın daha iyi anlaşılması ve takip edilebilmesi için daha detaylı veri ve değerlendirmelere yer verilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, sabit genişbant pazarında abone kayıp oranlarına Kurumunuz raporlarında yer verilmesinin bahse konu hizmet piyasasının daha doğru, açık ve şeffaf biçimde değerlendirilmesini mümkün kılacağı düşünülmektedir.

2- Sabit Ses Pazarı ve Kurumsal/Bireysel Ayrımı

Kurumunuz tarafından hazırlanan pazar verileri raporlarında, “Sabit Pazar Verileri” başlığı altında, sabit analog telefon hat sayısı, ISDN ses kanalı dengi sayısı, VoIP abonelik sayısı ve ankesörlü telefon sayılarına, Türk Telekom ve STH işletmecileri ayrıştırılarak, yer verildiği görülmektedir.

Mevcut raporda, Sabit Pazar Verileri başlığı altında sunulan veriler kullanıcı olarak raporlanmıştır. Oysaki yeni nesil işletmeciler de sadece kullanıcı olarak değil, abone olarak da tüketiciye hizmet sunmaktadırlar. Örneğin, THK, Numara Tahsisli VoIP... gibi. Bu verinin abone ve kullanıcı kırımını ile verilmesi doğru olacaktır. Ayrıca abone sayılarının da, sunulduğu altyapı bazında da ayrıştırılması aydınlatıcı olacaktır.

Aynı zamanda raporda, sabit genişbant internet ve mobil pazarlara yönelik abone sayıları da, kurumsal ve bireysel pazarlar ayrıştırılarak, yer almaktadır. Ancak, sabit telefon hizmetine ilişkin söz konusu detayın raporlar kapsamında yer almadığı görülmektedir. Diğer taraftan pazar analizlerinin ise kurumsal ve bireysel alt pazarlar dikkate alınarak yapılmakta ve kurumsal veya bireysel alt pazarlardaki rekabet seviyesine göre etkin piyasa gücüne sahip işletmeciye yükümlülükler getirilmektedir.

Bu kapsamda, raporların içeriğinin tereddütte yer bırakmayacak şekilde, sektörün rekabet seviyelerinin analizine imkân vermesini sağlamak amacıyla, sabit telefon hizmeti pazarına yönelik verilerin teknoloji bazlı kırımını yanı sıra; aşağıdaki tablo halinde, Kurumsal ve Bireysel ayrımını içerecek şekilde Türk Telekom ve STH işletmecilerinin Sabit Telefon Abone Sayısının paylaşılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

	TT	STH
Bireysel		
Kurumsal		

3- Kart Satış Sayıları ve Pazar Payları

2015 1. Çeyrek Pazar Verileri Raporuna kadar hazırlanan Kurumunuz raporlarında, STH işletmecilerinin kart satış sayısına göre Pazar paylarının (2014 yılı 4. Çeyrek Raporu Çizelge 2-3) yer aldığı görülmektedir. 2015 yılından itibaren söz konusu verilerin raporlar kapsamında çıkarıldığı dikkat çekmektedir. Bu pazarın daha iyi anlaşılması ve takip edilebilmesi için Pazar payları ile birlikte daha detaylı veri ve değerlendirmelere yer verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, hem Türk Telekom'a ait ön ödemeli (arama kartı/ankesörlü telefon kartı gibi alt kırılımları da içerecek şekilde) kart satış sayılarına, hem de kart satış sayısına göre Pazar paylarına yer verilmesinin, bahse konu hizmet piyasasının daha doğru, açık ve şeffaf biçimde değerlendirilmesini mümkün kılacağı düşünülmektedir.

4- TTNET Pazar Verileri

Raporlar kapsamında "Sabit Pazar Verileri" başlığı altında yer alan veriler STH ve Türk Telekom olmak üzere iki ayrı kategoride belirtilmekte olduğu ve tamamı Türk Telekom'a ait olan TTNET'in verilerinin STH işletmecileri arasında yer aldığı görülmektedir. Bu durum sabit pazardaki rekabet şartlarının net olarak ortaya konmasını engellemektedir. Kaldı ki, 2014 yılında başlayan birleşme süreci ile birlikte Türk Telekom, TTNET ve Avea'nın hukuk, regülasyon, operasyon, pazarlama gibi birimlerinin birleştirilerek tek bir şirket yapısı haline geldiği bilinmektedir. Kurumunuz tarafından hazırlanan Pazar Verileri Raporları sektördeki rekabete ilişkin analizlerin temelini oluşturmakta ve gerek Kurumunuzca gerekse de piyasadaki tüm oyuncularca çeşitli amaç ve çalışmalar doğrultusunda kullanılmaktadır. Bu çerçevede, Kurumunuz görev ve yetkilerinin kullanılması hususuna da kaynak teşkil eden bu verilerin doğru bir şekilde değerlendirilmesi için TTNET verilerinin STH verileri kapsamında çıkarılarak Türk Telekom şirketinin bir grup olarak ele alınması çok büyük önem arz etmektedir.

5- Veri Merkezi İşletmeciliğine İlişkin Bilgiler

KHK/678, 2018/11201 ve 2018/11969 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararları çerçevesinde veri merkezlerinin Hükümetimizin gündemine gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, veri merkezi işletmeciliğine ilişkin verilere de BTK çalışmalarında yer verilmesinin, veri merkezi pazarının gelişiminin ve yöneliminin daha doğru, açık ve şeffaf biçimde değerlendirilmesini ve takibini mümkün kılacağı ve uygulanan politikaların yerindeliğinin anlaşılması için çok yararlı olacağı düşünülmektedir. Verilerin toplanmasında, yer sağlayıcılığı lisansına sahip (ticari amaçlı ve kendi

bünyesinde hizmet verenler) işletmecilerden bu bilgiler talep edilebilecektir.

BTK çalışmalarında, veri merkezi işletmeciliğine ilişkin yer verilmesi talep edilen bilgiler aşağıda belirtilmektedir;

- Veri Merkezleri Beyaz Alanı - Her il/ilçe için Ayrı Ayrı ve Toplam (m²)
- Doluluk Oranı (%)
- Toplam Kabinet Sayıları
- Mevcut Doluluk Oranları - Boş dahi olsa satılmış olanlar (%)
- Kritik IT Yükleri için Ayrılmış UPS Gücü (kW)
- Son Kullanım Oranı (%)
- Veri Merkezi Kurulu Gücü - IT toplamı + Soğutma + Aydınlatma ve diğer (kW)
- Mevcut Kullanım Oranı (%)
- Veri Merkezi Cirosu - Mümkünse Son 5 yıl (TL)
- Toplam Ciro ve Kırılım Oranları
  - Ortak Yerleşim-Sunucu Barındırma (Co-Location)
  - Sunucu Kiralama (Dedicated Server)
  - Olağanüstü Durum Merkezi (Disaster Recovery)
  - İçerik Dağıtım Ağı (Content Delivery Network)
  - Veri Yedekleme (Data Backup)
  - Veri Depolama (Data Storage)
  - Barındırma-Hosting (DNS, Web, E-posta, Analitik Hesaplama, vb.)
  - Bulut Hizmetleri
    - Altyapı Hizmeti (IaaS - Infrastructure as a Service)
    - Platform Hizmeti (PaaS - Platform as a service)
    - Yazılım Hizmeti (SaaS - Software as a service)
- Veri Merkezi için kullanılan İnternet Band Genişliği Giriş ve Çıkış-In&Out (Gbps)
- Kurumsal ve Bireysel Müşteri sayıları

Yukarıda belirtilen verileri içerecek raporda, pazardaki tüm veri merkezi işletmecileri ile yer sağlayıcı firmalar ve bulut servis sağlayıcı firmalarla ilgili bilgilerin şeffaf ve açık olarak yer almasının pazardaki mevcut hacmi ve büyüme hacmini görmek açısından çok faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, Amazon AWS, Microsoft Azure gibi yurtdışı kaynaklı firmaların verilerinin ve sanal sunucu sağlama, sunucu kiralama, web

	<p>barındırma gibi hizmetler veren küçük firmaların verilerinin de yer alması büyük önem taşımaktadır.</p> <p>BTK'nın internet sitesinde "Ticari Amaçlı Hizmet Verenler (1208 yer sağlayıcı)" ve "Kendi Bünyesinde Hizmet Verenler (305 yer sağlayıcı)" şeklinde, iki grup altında bulunan yer sağlayıcı listesi temel alınabilir (https://www.btk.gov.tr/kendi-bunyesinde-hizmet-verenler-yer-saglayici-listesi).</p> <p>Çeşitli veri merkezi işletmecilerinin yaptığı donanım, hizmet ve veri merkezinin birlikte olduğu satışları, yalnızca veri merkezi gibi gösterilmesi ise, pazarın büyüklüğünün şeffaf olarak belirlenememesine neden olabilmektedir. BTK Raporların hazırlanmasında bu hususa dikkat edilmesi gerektiği tarafımızca değerlendirilmektedir. Rapora dâhil edilecek veri merkezi işletmecilerinin ve yer alacak bilgilerin rapora dâhil edilme şartlarının BTK uzmanlarınca belirlenmesi ve gelir bilgilerinin kontrol edilmesi büyük önem taşımaktadır.</p> <p>Pazar Verileri Raporlarına yönelik olarak yukarıda detayları yer alan taleplerimizin kurumunuz iş planında yer verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.</p>
6. Pazarda etkin rekabetin tesisi için yerleşik işletmeci toptan seviyede hizmet seviyesi taahhütlerinin gözden geçirilmesi, yaptırımlarının belirlenmesi, uyumunun sağlanması ve denetlenmesi	<p>Yerleşik işletmecinin Referans Teklifler ile toptan seviyede sunduğu hizmetlerde hizmet seviyesi taahhüdüne uymaması, gerek müşterilerin yaşadığı deneyimi gerekse işletmecilerin maliyet ve itibarlarını zedeleyerek rekabeti engellemektedir.</p> <p>Yerleşik işletmecinin toptan fiber satışlarında dikey bütünleşik yapıda bulunan işletmeciye ayrımcı davrandığı Kurumunuzca da tespit edilmiştir. Bu bağlamda yerleşik işletmecinin tüm işletmecilere ayırım gözetmeksizin hizmet kalitesi taahhütlerini benzer seviyelerde gerçekleştirmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.</p>
7. Fraud aramalarına ilişkin düzenleme	<p>Fraud aramalarına ilişkin mağduriyetlerin önlenmesi amacı ile tedbir niteliğinde düzenleme ihtiyacı bulunmaktadır.</p> <p>Özellikle transit taşımada bazı işletmeciler tarafından teslim edilen fraud çağrıları ile ilgili sonlandırılan operatör tarafından yaptırım ceza uygulanması söz konusu olabilmektedir. İlgili fraud çağrısını yalnızca teslim alıp sonlandırılan operatöre teslim eden aradaki operatörler sonlandırılan operatörün yaptırım niteliğindeki uygulamasına muhatap olmaktadır. Bu tür çağrıları teslim eden operatörlere bu yaptırımın yansıtılması ilgili operatörden tahsilatın yapılamaması, kanıt konusunda sonlandırılan operatöre bağlı olunması gibi nedenler ile mümkün olmamakta ya da sonuçsuz kalmaktadır. Fraud teslim eden işletmeci başka işletmeci üzerinden çağrı ileterek faaliyetini devam ettirmektedir. Bu alan ile ilgili önleyici ve caydırıcı düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.</p>

<p>8. Kişisel Verilerin Korunması hakkında sektöre ilişkin ikincil mevzuatın oluşturulması</p>	<p>2020 yılı başlarında kamuoyu görüşlerine açılan taslak yönetmeliğin sektörün ihtiyaçları ışığında güncellenerek yürürlüğe koyulması ihtiyacı bulunmaktadır. Taslak yönetmeliğin daha önce iletilen değişiklik önerileri de dikkate alınarak sektörün ihtiyaçları açısından geliştirilmesi gerektiği değerlendirilmekte olup, özellikle süreler açısından mevzuattaki çelişkileri giderecek yönlendirici düzenlemelerin yapılması ihtiyacı duyulmaktadır.</p>
<p>9. e-Devlet Kapısı Üzerinden Abonelik Sözleşmesi Fesih Başvurusu Yapılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Taslağı</p>	<p>5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ve tüketici haklarına ilişkin diğer mevzuat ile elektronik haberleşme sektöründe yaşanan gelişmeler sonucu ortaya çıkan ihtiyaçlar göz önüne alınarak, elektronik haberleşme sektöründe aboneler tarafından fesih başvurularının mevzuata uygun olarak e-Devlet Kapısı üzerinden de yapılabilmesine imkân tanınması ve işletmecilerin konuya ilişkin yükümlülüklerinin belirlenmesi amacı ile hazırlanan "e-Devlet Kapısı Üzerinden Abonelik Sözleşmesi Fesih Başvurusu Yapılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Taslağı" için öncelik teşekkür ediyoruz.</p> <p>Bu uygulamanın hem işletmecilerin hem de tüketicilerin karşılıklı bir takım sorunlarını çözeceğini, verimliliği artırıp, standardizasyon sağlayacağını düşünüyoruz. Bunun yanında sürece katkı sağlamak amacıyla aşağıdaki görüşlerimizi de paylaşmak istiyoruz.</p> <p>1- Hâlihazırda elektronik haberleşme sektöründe abonelik sözleşmelerinin mesafeli olarak kurulmasının mümkün olmamasına ve hatta ıslak imza şartının uygulamada bir zorunluluk haline dönüşmüş olmasına ve de henüz abonelik sözleşmesinin mesafeli olarak ya da e-devlet üzerinden yapılamamasına karşın, feshinin e-devlet kapısı üzerinden yapılmasının işlem adımları bakımından uygun olmadığını değerlendiriyoruz. Bu bakımdan önceliğin abonelik sözleşmesinin mesafeli olarak yapılmasına verilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Fesih işlemi için bu usul ve esaslarda öngörülen adımların gerekli güvenlik seviyesini sağladığı varsayıldığında, benzer yöntemler kullanılarak abonelik sözleşmesi yapılması da mümkün hale gelmelidir. Bu imkânın sağlanmasının özellikle tüketicilerin şu günlerde “evde kalması” açısından çok faydalı olacağına inanıyoruz. ELEKTRONİK HABERLEŞME SEKTÖRÜNE İLİŞKİN TÜKETİCİ HAKLARI YÖNETMELİĞİ’nde “Abonelik sözleşmelerinin kuruluşu ve içeriği başlıklı maddesinde;</p> <p><i>“MADDE 7 – (1) İşletmecinin dönemsel ya da sürekli olarak bir hizmeti yerine getirmeyi veya mal teminini üstlendiği durumlarda tarafların birbirine uygun karşılıklı rızası ile abonelik sözleşmesi yapılır. Abonelik sözleşmeleri, elle atılan imza ve güvenli elektronik imza ile yapılabilir. Sözleşmenin kuruluşu ve uygulanması sürecine ilişkin tüm tedbirlerin alınmasına yönelik sorumluluk işletmecide olmak şartıyla Kurum tarafından belirlenecek usuller ile elektronik ortamda abonelik sözleşmesi akdedilebilir.”</i></p>

denilmektedir. Sektörümüz ve tüketiciler uzun zamandan beri elektronik ortamda abonelik sözleşmesinin yapılabilmesini beklemektedir. Yetkilendirilen işletmeciler bu konuda hiçbir şey yapamazken (Kurum tarafından belirlenecek usulleri beklerken) “Netflix” gibi Kurum yetkilendirmesi olmayan firmalar rahatlıkla abonelik sözleşmesini web üzerinden yapabilmektedirler. Bu da yetkilendirilmiş ve Kurumun belirlediği kurallara uyan işletmeciler ile bu kurallara tabi olmayan firmalar arasında haksız rekabete yol açmaktadır.

2- Taslak ile fesih talebine ilişkin abone yükümlülüklerinin e-devlet üzerinden yapılabilmesi sağlanmaktadır. İşletmecilerin de benzer e-devlet imkânlarından faydalanmasının verimliliği ve müşteri memnuniyetini artıracığını düşünüyoruz.

Yönetmeliğin; “**Fesihte takip edilecek usul ve feshin sonuçları**” başlıklı; 23. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında yer alan işlemlerin e-devlet üzerinden yapılabileceğini düşünmekteyiz.

Aşağıda alıntılanan 2. ve 3 fıkrada yer alan bilgilendirmelerin tamamı e-devlet üzerinden abonelere yapılabilmelidir.

*“(2) İşletmeci fesih bildirimlerinde, fesih talebine ilişkin bildirim yapıldığı andan itibaren yirmi dört saat **içinde fesih talebinin alındığı bilgisini aboneye iletir/verir** ve ücretlendirmeyi durdurur. Ücretlendirmenin durdurulması ile birlikte hizmet kısıtlanabilir veya durdurulabilir.*

*(3) İşletmeci, abonenin fesih talebinin kendisine ulaştığı tarihten itibaren **yedi gün içinde fesih işlemini gerçekleştirmek** ve posta, kısa mesaj, elektronik posta veya arama yöntemlerinden birini kullanarak abonelik sözleşmesinin feshedildiğini ve varsa mülkiyeti işletmeciye ait cihaz/donanım/modem/kart ve benzeri ekipmanların iade edilmesi gerektiği bilgisini aboneye iletmekle yükümlüdür.”*

Öte yandan; iptal talebi ekranında aboneye devam eden taahhüdü varsa “sonlandırma faturası” çıkacağı bilgisi/uyarısı verilmelidir.

3- Abonenin birden fazla üyeliği olabilir, talep edilen üyeliği iptal edebilmek için “üye numarası” gibi ayırt edici bir numaranın iptal dilekçesine eklenmesi gerekmektedir. Bu bilginin yer alması yarın abonenin hangi hizmetini feshettiğini açıkça gösterebileceğimiz bir belge olarak hem abone hem de işletmeci tarafından saklanabilecektir.

	<p>İptal nedenlerinin bilinmesi işletmecilerin daha iyi hizmet vermesi için önemli girdilerdir, bu girdiler ışığında işletmecilerin hizmetleri geliştirme/düzeltilme imkânları oluşacaktır. Gerek Kurumunuz, gerekse işletmeciler için hizmet kalitesinin artırılmasının en önemli önceliklerimizden biri olduğu düşüncesindeyiz.</p> <p>Taslağın EK-1’inde yer alan İptal dilekçesine “iptali talep edilen üye numarası” ile “iptal nedeni” eklenmesinin faydalı olacağını düşünüyoruz.</p> <p>4- Görüşe açılan usul ve esaslarda her ne kadar “abone” tanımında tüzel kişiye yer verilmişse de, pratikte bir tüzel kişinin e-devlet kapısına erişimi olmayacağı için aslında bu usul ve esaslar sadece bireysel aboneliklere uygulanabilecektir. Bir tüzel kişinin yetkilisi zaman içinde değişebileceği için fesih esnasında yetkili kişinin fesih başvurusunu imzalaması gerekecektir. Bu nedenle tüzel kişilerin yetkilerinin, kendi e-devlet hesaplarından yetkilisi olduğu tüzel kişi aboneliği için işlem yapması doğru olmayacaktır. Usul esaslarda bu hususun açıkça belirtilmesi gerektiği kanaatindeyiz.</p>
10. Tüketici Hakları Mevzuatının Yeniden Gözden Geçirilmesi	<p>Elektronik haberleşme sektöründe tüketici haklarına yönelik hem BTK hem de Ticaret Bakanlığı nezdinde düzenlemeler yapılmaktadır. Bu iki başlı yapı, işletmecilere her iki kurumun ayrı bakış açısı ve esaslar ile hazırladığı mevzuata uyması yükümlülüğünü getirmektedir. Bu durum farklı ve birbiri ile çelişkili hükümlere uyum sağlamak gibi uygulamada işletmecileri hukuken zora sokacak sonuçlar doğurmaktadır.</p> <p>Elektronik Haberleşme Sektörünün düzenleyici otoritesi olan BTK, sektördeki hizmetlerin veriliş biçimini, hizmetlerin kalitesini, teknik yeterlilikleri bilen ve hizmet özelinde uçtan uca yükümlülükleri düzenleyen bir otorite olarak hâlihazırda tüketicilere yönelik Elektronik Haberleşme Sektöründe Tüketici Hakları Yönetmeliği yayımlamış ve bu yönetmelikte abonelik sözleşmelerinden, fesih sürecine, fatura düzenlemelerinden, şikâyet sürecine kadar hemen her hususu ayrıntılı bir şekilde ve tüketicilerin hakları doğrultusunda düzenlemiş bulunmaktadır.</p> <p>Hal böyle iken Elektronik haberleşme sektörünü de kapsayıcı şekilde ikinci bir özel düzenleme yapılmasının gereksiz olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan düzenlemeler, sektöre özgü uygulama ve hizmetlere tam uyum sağlayamamaktadır. BTK ve Ticaret Bakanlığı nezdinde bir çalışma yürütülerek, tüketici hakları mevzuatında yeknesaklığın sağlanması gerekmektedir.</p> <p>Bu çerçevede, elektronik haberleşme sektöründe tüketici haklarına yönelik düzenlemelerin Ticaret Bakanlığı düzenlemelerinden muaf tutulması sağlanmalıdır.</p>

11. Tüketiciler ile İlgili Diğer Bazı Hususlar	<p>Son dönemde tüketici haklarının korunmasına yönelik tedbirlerin arttırılmasının hedeflendiği ve söz konusu tedbirlerin 2020 yılında da devam ettiği görülmektedir. Tüketici lehine uygulamaya alınan düzenlemelerin yanı sıra aşağıdaki yer alan hususların da, kurumunuz iş planında yer verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • İşletmecileri Zarara Uğratan Abonelerin Engellenmesi (Borçlarını Ödemeyen Abonelerin Engellenmesi) • Hukuka Aykırı Olarak Kullanıldığı Bildirilen Aboneliklerin Engellenmesi (Özellikle Bankalar kanalıyla Gelen Dolandırıcılık Vakaları)
12. Abone Desen Yapısına ilişkin iyileştirme çalışmaları	<p>Abone Desen Yapısında Kuruma iletilen dosyalarda işletmeciler tarafından elde edilemeyen alanların desen yapısından çıkarılmasına yönelik düzenlemelerin yapılması ihtiyacı bulunmaktadır.</p> <p>Abone Desen Yapısında Kuruma iletilen dosyalarda işletmeciler bir takım zorluklar yaşamaktadır. Aktif olmayan abone bilgileri, kamu kurumlarından alınan bilgiler gibi işletmecilerin elde edemediği bilgilerin abone desen yapısından muaf tutulması için düzenleme gereklidir. Kamu kurumlarından alınacak bilgilerin doğrudan kurumdan alınması uygun olacaktır.</p>
13. Sabit Pazarda Ayrım Gözetmeme Yükümlülüğünün Kapsamının Gözden Geçirilmesi	<p>Yerleşik işletmeci tarafından 2015 ve 2016 yılı içinde gerçekleştirilen organizasyon değişiklikleri ile yerleşik işletmeci ile dikey bütünleşik yapının kurumsal ve bireysel pazarlama, satış, şebeke ve operasyon organizasyonlarının tek bir çatı altında toplandığı, üç şirket arasında bilgi alışverişini ve ortak strateji oluşturup buna uygun olarak uyumlu hareket etmeyi kolaylaştırdığı aşikârdır.</p> <p>Martin Cave, “Six Degrees of Separation: Operational Separation as a Remedy in European Telecommunication Regulation” başlıklı makalesinde, “yerel teşvikli ticari ayrıştırma” (business separation with localised incentives) adımının önemini vurgulamaktadır. Cave, dikey bütünleşik işletmecinin toptan seviyede ayrım gözetmemesinin sağlanması için yöneticilerin yalnızca tek bir şirketin tek bir fonksiyonundan sorumlu olmaları ve yalnızca bu şirketinin bu fonksiyonun başarısı için ödüllendirilmeleri gerektiğini ve hatta dikey bütünleşik yapının içinde çalışanların şirket değişikliği yapmalarının kısıtlanması gerektiğini savunmaktadır.</p> <p>Bu organizasyon değişikliğinin rekabete olası etkilerinin bu bağlamda incelenerek mevcut ayrım gözetmeme yükümlülüğünün kapsamının bu bağlamda genişletilmesinde fayda görülmektedir.</p>

14. THK Modeline İşlerlik Kazandırılması	<p>Toptan Hat Kiralama (THK) modelinin sabit ses pazarındaki hızlı düşüş eğilimini durdurma konusunda en işlevsel yöntem olduğu değerlendirilmektedir. THK modeline işlerlik kazandırılmasına yönelik aşağıdaki önlemlerin hayata geçirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • THK Aylık Hat Kullanım ücretlerinde ve THK'lı port ücretlerinde kampanyalar hazırlanmalıdır. • VOIP abonelerinin numaralarının THK'ya dönüştürülerek taşınması sağlanmalıdır. • THK numara taşıma yöntemi olarak belirlenmelidir.
15. Rekabetin Tesisine Yönelik Düzenlemeler	<p>Aşağıdaki düzenlemelere, kurumunuz iş planı kapsamında yer verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir;</p> <p>1- Rekabet Yönetmeliği: Kurum'un birinci görevi ve hedefi olan rekabetin tesisi konusunda bu görevin nasıl ve hangi usuller çerçevesinde yerine getirileceği, rekabet ihlalleri ve referans aykırılıklarına nasıl cevap verileceği netleştirilmelidir. Tüketici Yönetmeliği olduğu gibi Rekabet Yönetmeliği'ne ihtiyaç duyulmaktadır.</p> <p>2- Rekabet İhlallerine Yönelik Usul ve Esasların Yayınlanması: 2010 da başlatılan çalışmanın sonuçlandırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.</p> <p>3- İşletmecilerin Referans Teklif Aykırılıklarına İlişkin Şikâyetlerinin Giderilmesinde Uygulanacak Usul ve Esaslar: Tüketici şikâyetlerinin giderilmesine benzer bir yapı ve neticelendirme biçimi mevcut referans tekliflerin uygulanması açısından önemlidir. Aksi takdirde referans tekliflerin tamamına uygulanıp uygulanmadığına ilişkin yapılan denetim çalışmaları çok uzun süreçler almaktadır. Bu süreçlerin uzaması sonucunda da İşletmeciler mağduriyet yaşamaktadırlar. Bu durum İşletmecilerin abonelerine de yansımaktadır.</p>
16. Veri Merkezi İşletmeciliğinin Gelişmesi Sağlanmalı	<p>Ülkemize ait verilerin ülkemizde kalması gerektiği tüm kamu kuruluşları, özel kuruluşlar ve işletmeciler tarafından ifade edilmekte, ancak bunun gerçekleşmesi için ilgili kamu kurumlarımız tarafından herhangi bir adım atılmamaktadır. Sadece vatandaşlarımıza ait verilerin değil, aynı zamanda ticari sır olarak nitelendirilebilecek şirketlerimize ait veriler ve kamu kuruluşlarımıza ait verilerin de ülkemiz topraklarında barındırılması gerekmektedir.</p> <p>KHK/678, 2018/11201 ve 2018/11969 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları çerçevesinde, veri merkezlerine yönelik çeşitli destek ve teşviklerin verileceği belirtilmektedir. Bu umut verici ve sektörün önünü açması beklenen düzenlemeler incelendiğinde bazı eksikleri olduğu anlaşılmaktadır.</p>

Hem düzenlemeler hem de teşvikler anlamında önemli gelişmeler olmasına rağmen bu düzenlemeler tam olarak beklentileri karşılamamaktadır. Öncelikle düzenlemelere baktığımızda, anlam, tanım ve terim karmaşası yaşandığı görülmektedir. Emlak'tan enerjiye; donanımdan, insan kaynağına kadar kapsamlı bir konu olduğu için yapılacak düzenlemeler, veri merkezi nedir bağlamından çıkmadan hazırlanmalıdır.

Veri merkezini oluşturan bileşenler hep birlikte değerlendirilmelidir. Teşvikler veri merkezlerini ilgilendiren bütün bileşenler düşünülerek, veri merkezlerinin fiziksel, teknolojik ve sahip olması gerektiği çevre dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Veri merkezlerine, "Cazibe Merkezleri Programı" kapsamında sağlanan destek ve teşviklerin ülke geneline yaygınlaştırılması ve beyaz alan sınırının kaldırılmasıyla bu düzenlemeler asıl amacına ulaşmış olacaktır.

Sektördeki ilgili paydaşlarının görüşleri alınarak Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığımızca hazırlanan "Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020)" 11.12.2017 tarihli ve 2017/44 sayılı YPK Kararı ile kabul edilmiş ve 21 Aralık 2017 tarihli ve 30277 sayılı Resmi Gazetenin mükerrer sayısında yayımlanmıştır. **Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planında**, Stratejik Amaç 3 başlığı altında yer almakta olan, **17. Madde Veri Merkezlerinin Desteklenmesi** ve **18. Madde Türkiye'de Güçlü İnternet Değişim Nokta (İDN)'ları Oluşturulması** eylem maddeleri incelendiğinde konunun önemine dikkat çekilmekte ve birçok kurum/kuruluşa sorumluluklar atfedilmektedir.

Ayrıca, **2020 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı 470.2 sayılı tedbirde**; Veri merkezi sektörünün geliştirilmesini sağlayacak düzenleyici çerçeve ve teşvik mekanizması oluşturulması, Türkiye'nin yoğun ticaret yaptığı ülkelerle bulut hizmetlerinin sunulmasına yönelik işbirlikleri yapılması hedefi bulunmaktadır. Bu tedbirle ilgili Kurumunuzun da yerine getirmesi gereken görevler olduğu kanaatindeyiz.

Veri Merkezlerinin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi

Veri Merkezlerinin hukuki statüsünün belirlenmesi ve Pazar ihtiyacı doğrultusunda gerekli düzenlemeleri içerir yasal çalışmaların yapılması/tamamlanması gerekmektedir.

Veri Merkezi İşletmeciliği günümüzün hızla artan ihtiyaçları doğrultusunda gelişmekte olan bir sektör olmakla birlikte, yasal statüleri tanımlanmış değildir. Bu da uygulamada karışıklıklara, çelişkilere ve problemlere neden olmaktadır.

Veri Merkezlerine Teşvik Sağlanması/Dijital Serbest Bölgeler Oluşturulması

Veri Merkezlerinin gelişimini devam ettirebilmesi ve ülkemizin bölgesinde bu anlamda bir güç haline gelebilmesi için başta elektrik enerjisi olmak üzere, personel, vergilendirme, yatırım vb. alanlarda hükümetçe sağlanacak

teşviklere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca dijital hizmet ihraç edebilmemiz açısından “Dijital Serbest Bölgeler” kavramının hayata geçirilmesi ihtiyacı mevcuttur.

Geçtiğimiz dönemlerde benzer teşvikler belirlemiş olmakla birlikte, bu teşviklerin Veri Merkezi pazarının gerçekleri ile örtüşmemesi nedeni ile bu teşviklerden faydalanılamamıştır. Pazarın mevcut durumu ve veri merkezlerinin ihtiyaçları gözetilerek sağlanacak teşvikler, yabancı yatırımın ülkemize çekilmesi ve ilkemizin bilişim sektörü alanında öncü bir konuma gelmesi açısından faydalı olacaktır. Ülkenin dijital hizmet ihracatı yapabilmesi için ise, belli kriterlere haiz veri merkezlerinde ‘dijital serbest bölge’ kavramının çalışılması ihtiyacı öngörülmektedir.

Veri Merkezlerinin İnternet Servis Sağlayıcı ve Altyapı Hizmet Sağlayıcı Olarak Kabul Edilmemesi

Veri Merkezlerinin hukuki statüsünün belirlenmemiş olması nedeni ile faaliyetlerini sürdürebilmesi için hâlihazırda BTK yetkilendirme yönetmeliği kapsamında İSS ve AİH yetkilendirmeleri alması gerekmektedir.

İSS ve AİH yetkilendirmeleri veri merkezleri için hem tüm faaliyet kapasitesi üzerinden hesaplanan ücretler hem de ilgili işletmecilerin mevzuatına tabi olmak zorunda kalmaları, hem de BTK nezdinde yapılması gereken raporlamalar bakımından pek çok zorluk yaratmaktadır. Veri Merkezleri için ayrı bir düzenlemeye/raporlamaya gidilmesi bu sorunların ortadan kalmasına yardımcı olacaktır. Örneğin İSS ve AİH yetkilendirmelerinden muaf tutulmaları, faaliyet alanı kapsamında sundukları internet hizmetinin “Veri Merkezi İnterneti” gibi bir tanım kapsamına alınması, yasal yükümlülük ve raporlamaların buna uygun olarak Veri Merkezleri özelinde revize edilmesi gerektiği öngörülmektedir. Yapılacak bu tür bir çalışmaya veri merkezlerinin de dâhil edilmesi ve onların görüşlerinin de alınarak ilerlenmesi ise daha faydalı ve mevcut duruma uygun bir çalışma yürütülmesi anlamında değerli olacaktır.

Veri Merkezleri Özelinde Pazar Çalışması Yapılması

Veri merkezinin ayrı bir endüstri olarak ele alınacağı özel bir Pazar çalışması için grup kurulmalı; arazi, beyaz alan, enerji kapasitelerini tespite yönelik olarak mevcut kapasite, kurulu kapasite, genişleme kapasitesi vb. bilgileri içeren düzenli raporların üretilmesi sektörün mevcut durumunu ve geleceğini anlayabilmek açısından önemli görülmektedir.

Neler Yapılmalı?

Sadece vatandaşlarımıza ait verilerin değil, aynı zamanda ticari sır olarak nitelendirilebilecek şirketlerimize ait veriler ve kamu kuruluşlarımıza ait verilerin de ülkemiz topraklarında barındırılması gerekmektedir. Bu amaçla Veri Merkezlerine gereken desteğin sağlanması önemlidir. Türkiye’de Veri Merkezi İşletmeciliğinin daha iyi yerlere gelmesine, bölgesel hatta küresel bir oyuncu haline gelebilmesine yönelik öneriler şunlardır;

1. Veri Merkezlerine, “Cazibe Merkezleri Programı” kapsamında sağlanan destek ve teşvikler kullanılamamaktadır. Bu teşviklerin kullanılabilmesi için bölge (24 il sınırı) ve beyaz alan sınırı (5000 m²) kaldırılmalı ve ülke geneline yaygınlaştırılmalıdır. Bununla birlikte,
  - 5 yıl süre ile veri merkezi personelin gelir vergisinden %100 muafiyeti,
  - Sıfır maliyetli fiziksel şartlara sahip %100 uyumlu bina/kampüs imkânı,
  - Türkiye dışına satacağı servislerin gelirlerinde %100, Türkiye içerisine satacağı servislerden %50 oranında vergi muafiyeti,
  - Anlaşmalı üniversiteler ve kurumlardan gerekli teknik personelin yetiştirilmesi şartı ile bu personelin maaşlarında %50 oranında devlet desteği sağlanmalıdır (Komşumuz Bulgaristan örneğinde olduğu gibi).
2. Veri Merkezi İşletmecilerine özel elektrik tarifesi hazırlanmalıdır. Bu tarife en fazla sanayi elektriği tarifesinin yarısı kadar olmalıdır.
3. Veri Merkezlerimizin, dünya standartlarında hizmetler verilebilmesi, yaşamakta oldukları ve onlar ile doğrudan ilişkilendirilemeyecek hukuka aykırılıkların önlenmesi için “Veri Merkezi İşletmecisi” tanımı en kısa sürede Kanunlarda yerini almalıdır.
4. Tüm Erişim Sağlayıcıların katılımının zorunlu olacağı birden fazla İnternet Değişim Noktasının kurulması biran önce gerçekleştirilmelidir.
5. Ülkemizde veri merkezlerine fiber hizmet sunan işletmeci sayısı en fazla 3-4’le sınırlı kalmaktadır. Bu rakam Avrupa’da yaklaşık 35, komşumuz Bulgaristan’ın başkenti Sofya’da ise yaklaşık 50’dir. Ayrıca, İki noktası İstanbul içerisinde yer alan bir internet devresinin maliyeti uluslararası devre maliyetlerine göre neredeyse 10 katı pahalıdır. Uluslararası devre fiyatları bu kadar düşükken, ülkemiz içerisinde (Local Loop) devre fiyatlarının bu kadar yüksek olması anlamsızdır. Fiber erişim sağlayıcıların Veri Merkezlerine özel indirimli tarife oluşturmaları zorunlu tutulmalıdır.

Bu doğrultuda, kurumunuz iş planında bu hususa yer verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

17. Birden fazla İnternet Değişim Noktasının Kurulması Sağlanmalı ve Kurulmuş Olanlar Desteklenmeli

İDN’ler hem arzın hem de talebin yüksek olduğu yerlerde fayda sağlamaktadır. Başta bölgesel oyuncu olmak üzere, ülkeye ait verilerin korunması gibi birçok neden için gereklidir. Ülkemizde İDN’nin önemi tam olarak anlaşılammış ve konuya hâkim insan kaynağının azlığından dolayı hep arka plana itilmiştir. İDN konusunda yine gözlerden kaçan bir başka husus da, nerede kurulması gerektiğidir. Bu projenin gerçekleştirecek firma ve yerleşim yeri bağımsız olmalıdır. Hiçbir sağlayıcı ya da tüketici bu firmaya egemen olmaya çalışmamalıdır.

Telekomünikasyon pazarlarında serbestleşmeyi tam anlamıyla gerçekleştirebilmiş, rekabeti tesis edebilmiş ülkelerde, İDN herhangi bir düzenlemeye tabii değildir. İDN'lerin düzenlenmeye tabi olmasından ziyade daha çok İSS'ler arasında veri alışverişi, trafik değişimi (peering) üzerinden yürüyen ve tarafların menfaatine olacak şekilde düzenlenmiş çeşitli anlaşmalar ile sağlamaktadır. Çünkü karşılıklı bir yarar ve fayda söz konusudur.

İDN faaliyetleri hükümet denetimi olmaksızın tamamen işletmeciler arasında kendiliğinden gerçekleşmektedir. İDN'ler yalnızca trafik alışverişi, değişimi (peering) yapmak isteyen birçok sağlayıcının bulunduğu ülkelerde mevcuttur. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde, İDN'lere kamu tarafından herhangi bir müdahale olmadığı görülmektedir. Bu ülkelerde İDN'lere bağlanma, ya ücretsiz ya da çok ucuzdur.

Gelişmekte olan birçok ülkede İDN'lerin eksikliğinin başlıca nedeni, pazarda belirli altyapı veya hakları kullanan tekel yetkisine sahip tek bir oyuncunun varlığıdır. Düşük rekabet seviyelerinin olduğu ülkelerde, İSS'lerin trafiklerini kendi aralarında değil de hâkim olan oyuncu aracılığıyla değiş tokuş etmekten başka çaresi bulunmamaktadır. Bu durumun önlenmesi için devletlerin müdahale ederek bu alanı, ülkenin ve sektörün yararına olacak şekilde düzenlemesi ve yeni piyasa katılımcılarının kısıtlamalarını azaltmak için yardım etmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, **tüm erişim sağlayıcıların katılımının zorunlu olacağı (başta Türk Telekom olmak üzere) birden fazla İnternet Değişim Noktasının kurulması biran önce gerçekleştirilmelidir.** Burada dikkat edilmesi gereken husus, İDN'nin bir ülkenin güvenliği için çok önemli olduğudur. Bu nedenle, mümkün mertebe yerli olanaklar ile hayata geçirilmelidir. Bu kapsamda, **TNAP desteklenmelidir (<http://tnap.net.tr/>).** Aynı zamanda başka yerli/yabancı girişimlerin oluşmasına imkân sağlayan ortam sağlanmalıdır. Gerekli adımların atılmaması halinde ülkemiz, veri merkezlerinin çoğunu ve bu konuda uzmanlaşmış personelinin büyük bölümünü kaybetmekle karşı karşıya kalacaktır.

Veri merkezleri için olmazsa olmaz bir ihtiyaç olan İDN'ler ile ilgili sorunların aşılabilmesi durumunda ülkemiz, birçok konuda dışa bağımlı hale gelecektir. Türkiye'de depolanması gereken verilerin yurt dışındaki veri merkezlerine kayması, Türkiye'nin üzerinden geçmekte olan internet trafiğinin artması yerine azalması hatta kaybedilmesi vb. gibi sayısız ekonomik ve teknik tehlikeler ile karşı karşıya olacağımızın bilinmesi ve farkına varılması gerekmektedir. Söz konusu risklere ilişkin farkındalığımızın artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Bir başka tehlike de, örneğin yurtdışındaki bir e-posta hizmetinin kurumsal olarak kullanılması halinde, o

şirketin bütün iç yazışmalarının önce yurtdışına gitmesi ve sonra geri gelip bir alt kattaki alıcıya ulaşmasıdır. Özel sektörde bu bilinç henüz tam olarak yerleşmemiş durumdadır. Ülkemiz kamu kurum ve kuruluşları için ise bu durum çok önemli güvenlik risklerini ortaya çıkarabilecektir.

Bununla birlikte, Orta Asya'da yaşayan yaklaşık 280 milyon insanın internet trafiğinin Türkiye'den geçmesi yerine, atılmayan adımlar yüzünden Kafkas trafiğinin balkanlar üzerinden gerçekleştiği ve Bulgaristan'dan Avrupa'ya ulaştığı görülmektedir (Cowie 2015).

Bu şartlar altında internet trafiği konusunda Türkiye'nin bölgesel bir merkez olması için tüm erişim sağlayıcıların katılımının zorunlu olacağı birden fazla İDN kurulması şarttır. Fiber altyapı yaygınlaştırılmalı, veri merkezleri güçlendirilmeli ve İnternet Değişim Noktaları kurulmalıdır. İnternet Değişim Noktaları sayesinde veriye çok daha hızlı ve ucuza erişilebilecektir.

İDN'nin tek başına düşünülmemesi gereken bir ekosistemin parçasıdır. Kurulması planlanan İDN'lerin istenilen amaca hizmet edebilmesi için atılması gereken adımlar bulunmaktadır. Aksi durumda kurulacak İDN'lerin, hedeflenen amaçlara hizmet edemeyecektir.

İnternet Değişim Noktasına bağlantı fiyatları düşük olmalıdır. İDN'ye bağlanma maliyetinin, internet kapasitesi almaktan daha az maliyetli olması gerekmektedir. İDN'ye bağlanmanın işletmeciler açısından rasyonel olması mümkün değildir. Mevcut durumda, ülkemizde internet kapasite fiyatları çok yüksektir. Bu durumun devam etmesi halinde, 2023 yılında artan yurtdışı bağlantı kapasitelerinin de getirdiği olanaklarla, özel haller haricinde ülkemizde veri merkezi işletmeciliği diye bir sektörden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Gecikme (Latency) süreleri düşürülmelidir. Türkiye'de gecikme süreleri 100-150 milisaniye iken bu rakam Avrupa'da 20-30 ms, hatta Londra gibi bazı finans merkezlerinin olduğu yerlerde ise 2-3 ms'ler seviyesindedir. Ülkemizde kurulacak olan İDN'ye, başta CDN'ler (Content Delivery Networks - İçerik Dağıtım Ağları) olmak üzere, işletmecilerin bağlanma tercihinde bulunabilmesi için söz konusu gecikme hızlarının düşmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planında, Stratejik Amaç başlığı altında yer almakta olan, 18. Madde Türkiye'de Güçlü İnternet Değişim Nokta (İDN)'leri Oluşturulması eylem maddeleri konunun önemine dikkat çekmekte ve birçok kurum/kuruluşa sorumluluklar vermektedir. Bu maddede yer alan eylemlerin tamamlanma tarihi 2019 yılı olarak belirtilmiştir.

Ayrıca, **2020 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı 470.1 sayılı tedbirde**; İnternet Değişim Noktası (İDN) kurulmasına yönelik usul ve esasların belirlenmesi ve İDN kurulumunun gerçekleştirilmesi hedefi bulunmaktadır. Bu tedbirle ilgili sorumlu kuruluşlar; Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, BTK'dır. Ayrıca BTK 2020 Yılı İş Planına göre Türkiye İnternet Değişim Altyapısı Kurulmasına İlişkin Çalışmalar Aralık 2020 tarihinde tamamlaması planlanmaktadır.

18. Uydu Haberleşme Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması

Tüm dünyada, uydu teknolojileri konusunda önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Alçak Dünya Yörüngesi (LEO) ve Orta Dünya Yörüngesi (MEO)'de yer alan uyduların imalat ve fırlatma maliyetlerinin düşmeye başlaması, uydu üzerinden genişbant internet hizmetlerinin öneminin giderek artması, küçük uydu teknolojilerinde yaşanan yeni gelişmeler uydu haberleşme hizmetlerinde büyük değişikliklere yol açmaktadır.

Gerçek zamanlı tarım alanı bilgisinden su kaynaklarımızın yönetimine, afetlere karşı erken uyarı sistemlerinden göç hareketlerine, genişbant internetten nesnelere internetine, mobil haberleşmeden uzaktan şoförsüz yönetilecek arabalara kadar geniş bir yelpazede hayatlarımızı kökten değiştirecek gelişmeler yaşanmaktadır. Yeni teknolojilerin sağlayacağı imkânlar, bu imkân ve fırsatların değerlendirilmesi için ihtiyaç duyulan mevzuat değişiklikleri, gerekli piyasa bilgisi gibi birçok başlığın ülkemiz gündemine gerçek anlamda vakit kaybetmeden girmesi gerektiği düşünülmektedir.

	Elektronik Haberleşme Hizmetleri Gelirleri	Uydu Haberleşme Hizmetleri Gelirleri	(UHHG/EHHG)x100
Dünya	1 trilyon 340 milyar \$	123 milyar \$	% 9,18
Türkiye	11,7 milyar \$	108 milyon \$	% 0,92
Türkiye (Dünya Oranında)	11,7 milyar \$	1,075 milyar \$	%9,18

Dünya ve Türkiye'nin, EHHG İçerisinde UHHG'nin Payı 2019

Ulusal Genişbant Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2020), 8. Eylem maddesinde, Genişbant Uydu Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması başlığı yer almaktadır. Bu eylem maddesinin amacı, “Ülkemiz üzerinde bulunan uydu kapasitesinin daha yaygın kullanılması sağlanarak, sabit ve/veya mobil internet erişiminin mümkün olmadığı bölgelerde uydu genişbant internet bağlantısının sunulabilmesi ve böylece sayısal uçurumun azaltılmasına katkı sağlanması” olarak belirlenmiştir. Gelişen teknoloji ile birlikte uydu internet çözümlerinin bölgesellikten çıkarak küreselleştiği günümüzde ulusal eylem planımızın da bu gelişmeye paralel olarak güncellenmesi ve ulusal güvenliğimizin de göz önüne alınarak, küresel işbirliklerine açık hale getirilmesi gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı başta olmak üzere, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Türkiye Uzay Ajansı, T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm ve Yatırım Ofisleri öncülüğünde, sektör temsilcilerinin de katkıları ile Türkiye’nin küresel uydu hizmetleri pazarında yer alabilmesi için en kısa sürede bir çalışma başlatılmasının uygun olacağını düşünmekteyiz. Üzerinde çalışılmasının faydalı olacağını düşündüğümüz maddeler aşağıda sıralanmaktadır.

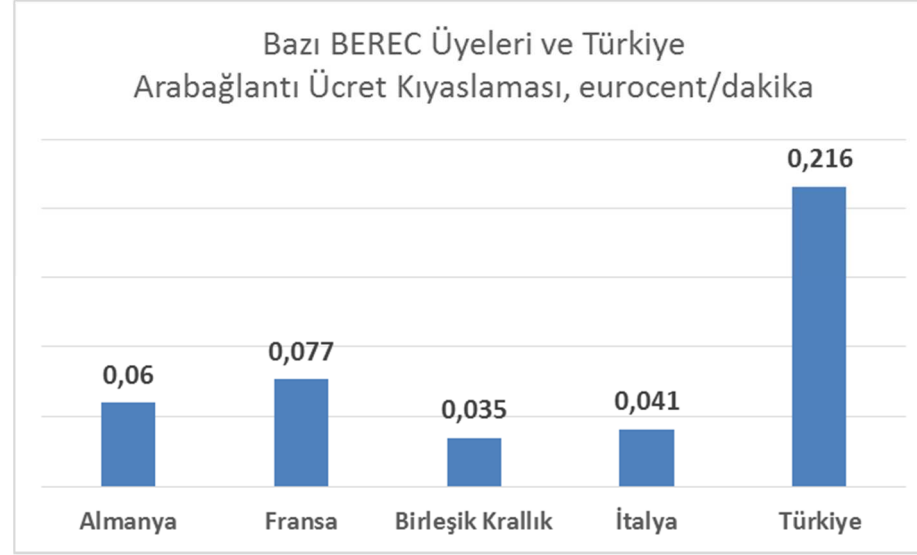
- Stratejik ve ulusal güvenliği ilgilendiren konular hariç, Türkiye’de uydu internet sektörü ve firmalarının gelişimi ve sektörün önünün açılması için TÜRKSAT’ın bu konuda sadece uydu internet hizmeti toptan sağlayıcısı olarak konumlanması,
- TÜRKSAT’a dağıtımcı (distribütör) ve sistem bütünleştirici (entegratör) zinciri ile bağlı satış kanalı olarak, yerli firmaların desteklenmesi, TÜRKSAT’ın uydu internet hizmetinde son kullanıcıya sadece dağıtımcılar üzerinden hizmet vermesinin sağlanması,
- Yine stratejik ve ulusal güvenliği ilgilendiren konular hariç, TÜRKSAT’ın sadece uydu kapasite satışı tarafında kalarak, dağıtımcı (distribütör) ve sistem bütünleştirici (entegratör) firmalara bütçe, donanım, teknik tasarım vs. konularında destek veren, ekosistemindeki yerel sistem bütünleştirici uydu firmalarını eğitim açısından destekleyen, sektördeki bilgi birikimi ve iş yapma hevesini arttıran konumda kalması,
- Yeni gelişen küresel uydu internet projelerinde Türkiye’nin de yer alması ve bu teknolojilerin ülkemiz çıkarına kullanılmasının yolunun açılması için tüm sektör temsilcilerinin katkılarıyla bir çalıştay düzenlenmesi,
- Bu çalıştay da, ülkemizde uydu haberleşme hizmetleri için ihtiyaç duyulan mevzuat değişikliklerine ilişkin önerilerin tespit edilmesi, tartışılması ve Türkiye’nin yeni nesil LEO ve MEO uydu projeleri için gerekli altyapı ihtiyaçları belirlenerek, katkı ve katılım stratejilerinin oluşturulması faydalı olacaktır.

Mevcut düzenlemeler, yeni nesil uydu projelerine uygun olarak, ülkemiz, bölgemiz ve dünya uydu piyasa koşulları

	<p>gözetilerek, Türkiye'nin varması düşünülen hedefler dikkate alınarak güncellenmelidir. Bu hedeflere ulaşılabilmesi için aşağıda bulunan 3 önerimizi hem kamu, hem de özel sektörümüzü oluşturan bütün paydaşların dikkatlerine sunarız.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Durumumuzu geliştirmek ve dünya uydu teknolojilerinde gerçekleşen yeni gelişmelere uygun olarak yukarıda bahsettiğimiz çalıştay sonucunda ortaya çıkacak yasal düzenlemeler ivedilikle gerçekleştirilmelidir. Uydu hizmetlerinde, bölgesel bir oyuncu haline gelebilmemiz için küresel işbirlikleri yapmamız şarttır. Türkiye, Uydu Haberleşme Hizmetleriyle ilgili Uluslararası İşbirliklerinin içinde bulunmalıdır. 2. Elektronik Haberleşme Sektörü Yetkilendirme Yönetmeliği'nde yapılan değişiklik ile uydu üzerinden elektronik haberleşme hizmeti sunan işletmecilere, Haziran 2018'e kadar "kullanıcılarına ait trafikleri Türkiye içerisinde kurulmuş uydu yer istasyonları üzerinden geçirme yükümlülüğü" getirilmiştir. Gelecekteki projeler için, bu yükümlülüğün sağlanması ancak tasarım aşamasında projede yer alarak mümkün olabilecektir. 3. Türkiye'de uydu üzerinden hizmet sağlayan işletmecilerin ve uydu hizmetleri pazarının büyümesi için, haberleşme uydularına ve diğer uzun mesafeli araçlara erişim sağlayan uluslararası telekomünikasyon ağının ve projelerinin bir parçası olacak uydu yer istasyonu yatırımlarının yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte, ülkemizde 100 Gbps'lik, uydu işletmecileri için yavaş sayılabilecek, bir hıza bile yurt dışına göre astronomik ücretler ödenmektedir. İki noktası İstanbul içerisinde yer alan bir internet devresinin maliyeti uluslararası devre maliyetlerine göre neredeyse 10 kat pahalıdır. Uluslararası devre fiyatları bu kadar düşükken, ülkemiz içerisinde (Local Loop) devre fiyatlarının bu kadar yüksek olması anlamsızdır. <p>Bu doğrultuda, kurumunuz iş planında bu hususlara yer verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.</p>
19. Sabit Arabağlantı Ücretleri	<p>Arabağlantı ücretlerinin düşürülmesi, pazara yeni giren işletmecilerin yerleşik işletmecilerle rekabet edebilecek noktaya gelmeleri, abonelerine farklı ve kaliteli hizmet sunabilmeleri, girdi niteliğindeki toptan ücretlerdeki düşüşün son kullanıcı tarifelerine yansması ve nihai olarak tüketicilerin daha düşük fiyatlarla hizmet alabilmelerinin sağlanması ve tüketici refahının artırılması bakımından büyük önem arz etmektedir.</p> <p>AB ülkelerinde de arabağlantı ücretlerinin düşmesi yönünde genel bir kabul söz konusu olup, bu ülkeler arabağlantı ücretlerini özellikle AB Komisyonu'nun tavsiyeleri doğrultusunda hızla düşürmeye başlamışlardır. BEREC tarafından hazırlanarak yayımlanan "<i>Termination rates at European level January 2020</i>" raporuna göre Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya ve Türkiye'deki tek kademeli ücretler ile ülkemizdeki en düşük yerel</p>

arabağlantı ücretleri aşağıda yer almaktadır¹;

Arabağlantı ücretleri halen Avrupa Birliği ortalamalarının çok üzerindedir, dolayısıyla işletmeciler için ciddi maliyet kalemi oluşturmaktadır. Bu nedenle, AB ortalamalarına uygun olarak ve tüketici refahının sağlanması amacıyla Türk Telekom arabağlantı ücretlerinin yeniden düzenlenerek en az %50 oranında düşürülmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Kaldı ki, Türk Telekom'un YNŞ'ye geçişi ile birlikte şebeke maliyetlerinin ciddi oranda azaldığı bir gerçektir. Bu nedenle, söz konusu maliyet düşüşünün, arabağlantı maliyetlerine de yansıtılması beklenmektedir. YNŞ'ye geçiş ile birlikte, IP arabağlantısının maliyet esaslı ücretlendirmeler ile hayata geçirilmesi gerektiği düşünölmektedir.

20. Öncül Düzenleyici Etki Analizi

Kurumunuzca yapılan kimi düzenlemelerin kamuoyu görüşüne sunularak sektördeki paydaşların düzenlemeler hakkında görüşlerinin alındığı bilinmektedir. Bununla beraber, bu uygulama her yeni mevzuat ve mevzuat değişikliği için zorunlu değildir.

Öncül düzenleyici etki analizlerinin, özellikle de belirli bir sınırın üstünde sayıda aboneyi etkileyen ve işletmecilerin maliyetlerine belirli bir oranın üstünde artışa sebep olan düzenleme taslakları için yapılmasında fayda

¹ https://bereg.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/bereg/download/0/9285-termination-rates-at-the-european-level-_0.pdf

	<p>görülmektedir. İlave olarak, ardıl düzenleyici etki analizleri ile yürürlüğe giren yeni düzenlemelerinin etkilerinin ölçülmesi ve gerekli bulunduğu takdirde ölçümler doğrultusunda gerekli değişikliklerin yapılmasında fayda olacaktır.</p> <p>Bu doğrultuda, Kurumunuzca yapılacak düzenlemeler için düzenleyici etki analizlerinin kullanılması için gerekli düzenlemelerin yapılmasında fayda görülmektedir.</p>
21. 2021 Denetim Planı	<p>Bilindiği üzere Kurumunuz görev tanımı gereği gerek işletmeciler gerekse tüketicilerin şikâyetleri kapsamında işletmecilere yıl boyu ihtiyaç dâhilinde birçok denetim gerçekleştirmektedir. Bunun yanı sıra ilgili mevzuat değişiklikleri kapsamında uyumun denetlenmesi için yıllık planlanan denetimler ile işletmeciler denetlenmektedir. Bu kapsamda işletmeciler ve tüketicilerin bildirimleri kapsamında ihtiyaç duyulan denetimler dışında kalan Kurumunuzca yılbaşında planlanan denetimlerin iş planında yayınlanıyor olması işletmecilerin hem hazırlıklarını önceden yapabilmelerini sağlayacak hem de işgücü planlamalarına destek olacaktır. Böylece denetimlerin asıl amacı olan işletmecilerin düzenlemelere tam uyumu sağlanması desteklenmiş olacaktır.</p>
22. Yeni Yerel Aranır Numara (444 Benzeri) Bloğu Tahsisi	<p>Yerel Aranır Numaralara ilişkin düzenlemelerde “Ülkenin her yerinden, şebekeden bağımsız olarak aynı sayıda rakam çevrilmesi suretiyle erişilen numaralardır. Hâlihazırda, 444 XXXX şeklinde yerleşik işletmeci tarafından ikincil tahsisi yapılan ve ülkenin her yerinden 7 hane çevrilmek suretiyle aranan numaraların kullanımına devam olunur. Ancak, yeni yerel aranır numara grupları Kurum tarafından belirlenebilir. Yerel aranır numaraların tahsisi ve kullanımında uygulanacak usul ve esaslar Kurum tarafından belirlenir.” Hükümleri yer almasına rağmen, alternatif işletmecilere 444’lü veya yine 7 haneli farklı bir bloğun tahsisi yapılmamıştır. Yerleşik işletmeci için söz konusu numaralar bir ayrıcalık oluşturmaktadır.</p> <p>Serbestleşme çalışmalarının üzerinden 18 yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen, alternatif işletmecilere 444’lü veya yine 7 haneli farklı bir bloğun tahsisinin yapılmaması, yerleşik işletmeciye bir ayrıcalık oluşturmaktadır. Sadece Türk Telekom bu hizmeti sunarken alınan kararlar, Türk Telekom’un pazardaki hâkim durumunu güçlendirmekte olup, işletmeciler arasında ayırım gözetilmemesi ilkesi doğrultusunda alternatif işletmecilere de yerel aranır numaraların açılması yönünde usul ve esasların belirlenmesini ve alternatif işletmecilerin de yerel aranır numaralar üzerinden hizmet sunabilmesinin önünün açılmasını talep etmekteyiz. Bu doğrultuda, kurumunuz iş planında bu hususa yer verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.</p>
23. Sanal Mobil Şebeke İşletmeciliğinin	<p>Mevcut durumda BTK’dan bu yetkiyi almış toplam 60 işletmeci bulunmaktadır. Ancak bu işletmeciler aşağıda yer alan sorunlar nedeniyle fiili olarak hizmet vermeye başlayamamıştır;</p>

<p>Uygulamaya Başlanmasının Önündeki Engellerin Giderilmesi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mevzuat gereği, sanal mobil şebeke işletmecilerinden %15'lik çifte hazine payı alınmasının önüne geçilmelidir. • GSM işletmecilerinin daha yapıcı bir tutum içerisinde olması beklenmektedir. <p>Mevcut durum için yukarıda yer alan sorunların ortadan kaldırılması ve uzun dönemli olarak 5G ihalesi içinde SMŞH şartı getirilmesi ile bu hizmetin önünün açılacağı değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, kurumunuz iş planında bu hususa yer verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.</p>
<p>24. Numara Tanımlamalarında Otomasyona Geçilmesi</p>	<p>20 Ekim 2017 tarih, 2017/DK-YED/305 sayılı ve Numara Tanımlama ve Yönlendirme konulu BTK Kurul kararın göre; işletmecilerin, kullanıcılarının diğer işletmecilere tahsisi edilen numaralara doğru çağrı gerçekleştirebilmelerine yönelik olarak kendi şebekesindeki tanımlamaları, ilgili taraflar arasında gerekli anlaşmaların (arabağlantı ve transit trafik taşıma anlaşması gibi) tesis edilmiş olması kaydıyla, söz konusu numaraların tahsis edildiği işletmecinin bu husustaki talebinden itibaren 1 ay içerisinde gerçekleştirmeleri gerektiği belirtilmiştir.</p> <p>Bununla birlikte, NTS sistemine yapılacak ilave bir modülle numara tanımlamalarında otomasyonun sağlanabilmelidir.</p>
<p>25. Toptan Tarifelerin Maliyet Esaslı Olarak Belirlenmesi, Kampanyalara Son Verilmesi & Maliyet yöntemlerinin kamuoyu ile paylaşılması</p>	<p>Etkin rekabetin oluşturulmasında daha fazla gecikmemesi için Elektronik Haberleşme Kanunu'nda ve ikincil düzenlemelerde belirtildiği üzere, toptan tarifelerin maliyet metodolojisi çerçevesinde belirlenmesi ve şeffaflık ilkesi gereği bu metodolojinin kamuoyu ile paylaşılması elzemdir.</p> <p>Sektöre ilişkin düzenlemelerin başlangıcının yaklaşık 20 yıl öncesine dayandığı göz önünde bulundurulduğunda, toptan hizmet sunma yükümlülüğü getirilen işletmecilere, maliyet esaslı tarifeler oluşturması için yeterli zamanın tanındığı açıktır. Ayrıca, etkin rekabet ortamı da, Elektronik Haberleşme Kanunu'nda ve ikincil düzenlemelerde belirtildiği üzere maliyet bazlı toptan ücretlerle sağlanmalıdır.</p> <p>Maliyet temelli ücretlendirmenin yanı sıra,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alt ve üst pazarlardaki hizmetler arasındaki payın, yatırımı teşvik edecek düzeyde olması • Hizmetlerin aynı pazarlarda olup olmamasına bakılmaksızın, aynı şebeke topolojisine veya aynı/benzer işlem adımlarına sahip olması, dolayısıyla aynı maliyet bileşenlerine sahip hizmetlerin ücretlerinin birbirleri ile tutarlı olması • Ayrıca yeni nesil erişim hizmetlerin ücretlerinin de geleneksel ürünlerle tutarlı ve yine yatırımı teşvik edecek biçimde belirlenmesi gerekmektedir. <p>Şeffaflık ilkesi gereği maliyet esaslı tarifelerin oluşturulmasında kullanılan/kullanılacak metodolojilerin de</p>

	<p>kamuoyu ile paylaşılması büyük önem arz etmektedir.</p> <p>Maliyet esaslı toptan tarifeler yerine, aylar bazında sınırlandırılmış kısa süreli kampanyalarla sektörün yönlendirilmesi, alternatif işletmeciler için öngörülemeyen, şeffaf olmayan ve yerleşik işletmeci ile rekabetin önünü kesen bir ortam oluşturmakta ve alternatif işletmecilerin uzun dönemli yatırım kararları almalarını imkânsız hale getirmektedir. Kampanyaların çokluğu işletmeciler açısından operasyonel yük de getirmektedir. Kampanyaları takip etmek, uygulama alanlarını belirlemek ve kampanyalara ilişkin mutabakat süreçlerini yönetmek oldukça güçleşmektedir.</p>
<p>26. Toptan hizmetlerin yeterince ayrıştırılmış ve tekrarlanabilir (Replicability) olduğunun test edilmesi</p>	<p>5809 sayılı Kanun’da yer alan tanım ve ilkelerin yanı sıra, Kanun’u dayanak alarak hazırlanan Erişim Ve Arabağlantı Yönetmeliği’nde de ifade edildiği üzere “Erişim talebinde bulunan işletmecilerin taleplerinin karşılanmasına yönelik gereksiz hizmetleri almamaları ve karşılığında bir bedel ödememeleri esastır. Bu maksatla, hizmetler yeterince ayrıştırılmış ve ilgili pazarın özelliklerine göre her bir hizmetin fiyatını da içerecek şekilde referans erişim teklifinin süre ve koşulları belirlenmiş olmalıdır.” Ancak mevcut uygulamalarda hizmetlerin bazıları yeterince ayrıştırılmış değildir.</p> <p>Diğer taraftan, hizmetlerin nitelik ve fiyat seviyesi açısından tekrarlanabilir olmaması halinde, bazı hizmetler Türk Telekom eliyle tekel olarak sunulmaya devam edilecektir ki; bu durum Türk Telekom’un “Ayrım Gözetmeme” yükümlülüğünü de yerine getirmediğinin açık bir göstergesidir.</p> <p>Hizmetlerin yeterince ayrıştırılmış olarak ve tekrarlanabilirlik testinden geçirilerek düzenlenmesi rekabet ortamının tesisi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında son derece önemlidir.</p> <p>Avrupa Komisyonu’nun rekabeti geliştirme ve genişbant yatırım ortamının iyileştirilmesi amacıyla matuf olarak yayımladığı AYIRIM GÖZETMEME ve MALİYET YÖNTEMLERİNE DAİR TAVSİYE KARARI’nda, erişimin herhangi bir ayırım gözetmeksizin eşit koşullar altında sağlanabilmesi için Ulusal Düzenleyici Otoritelerin düzenlemelerini, söz konusu piyasanın içinde bulunduğu durumla etkin bir şekilde mücadele edebilecek bir metoda göre oluşturmaları gerektiğine dikkat çekmektedir.</p> <p>Tavsiye Kararında da açıkça dikkatlere getirildiği üzere, girdilerin eşitliği prensibi etkin olarak sağlanamadığı durumlarda, Ulusal Düzenleyici Otoritenin mutlak surette teknik tekrarlanabilirlik testi yapması gerekir ve bu testin neticesinde de rakiplerin tekrarlama imkânları olmadığı ortaya çıkarsa, Düzenleyici Otoritenin üst Pazar</p>

	<p>hizmetine müdahale ederek teknik tekrarlanabilirlik imkânı getirmesi gerekmektedir.</p>
27. Fiyat Sıkıştırması Düzenlemesi	<p>5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu'nun 13. Maddesinde “ c) İşletmecinin ilgili pazarda etkin piyasa gücüne sahip olduğunun belirlenmesi halinde; Kurum, fiyat sıkıştırması, yıkıcı fiyatlandırma gibi rekabeti engelleyici tarifelerin önlenmesi için gerekli düzenlemeleri yapar ve uygulamaları denetler” hükmü bulunmaktadır. Mevcut durumda fiyat sıkıştırması yükümlülüğü, Sabit Şebekede Çağrı Başlatma Pazarı kapsamında getirilmiştir. Bahse konu yükümlülüğün EPG tespit edilmiş olan tüm pazarlara getirilmesi gerekmektedir.</p> <p>Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurulunun 27.07.2020 tarihli ve 2020/İK-SRD/218 sayılı kararı uyarınca “Fiyat Sıkıştırmasının Tespitine, Önlenmesine ve Giderilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Taslağı”na ilişkin kamuoyu görüşleri alınmıştır. Bu bağlamda, Fiyat sıkıştırması özellikle;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sabit telekomünikasyon hizmetlerinde özellikle hizmet esaslı rekabetin tesis edilmesinde, • Yatırım merdiveninin etkin bir şekilde işler hale getirilmesi ve her basamakta yer alan oyuncuların makul ölçüde kar elde ederek merdivenin üst kısımlarına tırmanarak, bağımsız şebekelerin kurulmasına giden yolda, • Rakiplerin tekrarlanabilir ve rekabet edebilir hizmetler sunarak tüketici refahını arttırmada, <p>kritik önemi haiz düzenlemelerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenlerle, düzenlemelerin etkin şeffaf ve rekabeti teşvik edecek şekilde uygulamaya girmesi büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede genel görüşlerimiz aşağıda bilgilerinize sunulmaktadır.</p> <p>1- FİYAT SIKIŞTIRMASI TESTİNİN METODOLOJİSİ</p> <p>Fiyat sıkıştırmasını tespitinde kullanılacak metodolojinin açık ve detaylı bir şekilde usul ve esaslarda yer alması elzemdir. Bu noktada, benimsenmesi gereken metodolojiye ilişkin genel değerlendirmelerimiz şu şekildedir;</p> <p><u>A- Uzun Dönem Artan Maliyet Yöntemi</u></p> <p>Fiyat sıkıştırması tespitinde maliyet hesaplamalarında genel kabul gören yaklaşım “Uzun Dönem Artan Maliyet” yönteminin kullanılmasıdır. Uzun dönemde üretimden kaynaklanan sabit maliyetler değişken maliyet haline gelmektedir. Uzun Dönem Artan Maliyet, o ürünün üretilmemesi halinde katlanılmayacak bütün ilişkili maliyetleri</p>

içermektedir. Bu kapsamda, Uzun Dönem Artan Maliyet değişken veya sabit ayırımına gidilmeksizin, batık maliyetler de dâhil olmak üzere, ilişkili olan tüm maliyetleri kapsamaktadır.

Avrupa Komisyonu tarafından, özellikle fiyat sıkıştırması tespitinde benimsenen yöntem Uzun Dönem Artan Maliyet yöntemidir. Avrupa Komisyonu, serbestleşmeye açılan telekomünikasyon gibi sektörlerde Uzun Dönem Artan Maliyet hesaplamasını esas almaktadır. Komisyon, bu kararına gerekçe olarak da, Telekom sektörü de dâhil olmak üzere bu sektörlerde çok yüksek sabit maliyetler bulunurken, çok düşük değişken maliyetlere sahip olmasını öne sürmektedir. Zira bu iki maliyet kaleminin birlikte ele alınmaması durumunda gerçek maliyetlerin hesaplanması mümkün olmayacak, doğru ekonomik gerçeklikleri yansıtmayacaktır. Bu durumu destekler nitelikte olarak, Telefonica, Deutsche Telecom ve Wanadoo kararları incelendiğinde Uzun Dönem Artan Maliyet yönteminin kullanıldığı görülmektedir.

Uzun Dönem Artan Maliyet yönteminin bir diğer avantajı ise, özellikle yıkıcı fiyatlama ve fiyat sıkıştırması gibi dışlayıcı rekabet ihlallerinde yer alan, uzun dönemli beklenti ile kısa dönemli kardan vazgeçme davranışını tespit edebilmesidir.

Artan Maliyet hesaplamalarındaki eksiklik, bahse konu ürünün üretimi ile ilgili tüm maliyetleri içermesi ancak ürün ile doğrudan ilişkilendirilemeyen maliyetlerin kapsam dışında bırakılmasıdır. Bu eksiklik de, özellikle birden fazla ürün üretiminde ve genel ve ortak maliyetlerin yüksek olduğu sektörlerde önemli bir nokta haline gelmektedir. Örneğin; üst pazardaki girdi kullanılarak alt pazarda birden fazla ürün üretildiği bir durumda, bu girdinin maliyeti alt Pazar için genel gider niteliği kazanmaktadır. Fiyat sıkıştırması testlerinde, genel ve ortak giderlerin maliyet hesaplamalarına katılmaması, hâkim durumda bulunana ve teste tabi tutulan işletmecinin, fiyatları rekabeti bozucu olsa dahi testi geçebilmesine olanak tanıyacaktır. Aynı şekilde, alt pazarda tek bir ürün üretilse dahi, dikey bütünleşik bir işletmecinin toptan ve perakende kolu arasında doğru ve açık bir maliyet ayrıştırması yapmaması durumunda, genel maliyetleri hâkim durumda bulunduğu üst pazara ait gibi göstermesi ve alt pazarda maliyetleri düşük göstermesine yol açabilecektir.

Avrupa Komisyonu, Telefonica kararında, yönetici gideri gibi, genel maliyet kalemi sayılabilecek kalemleri de maliyet hesaplamasına dâhil edilmesi gerektiğini savunmuştur. Her ne kadar Telefonica, bu maliyetlerin incelemeye konu genişbant internet erişim hizmeti ile ilişkilendirilemeyeceğini, bu maliyetlerin genel gider olduğunu belirtmiş ise de, Komisyon, Telefonica'nın ana faaliyet alanının genişbant internet erişim hizmeti olduğunu, gelirinin büyük bir kısmını bu alandan elde ettiğini, bu hizmet nedeni ile genişleyerek istihdamının

arttığını gerekçe göstererek, bu maliyetlerin artan maliyet olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir.

Yukarıda yer alan nedenlerle, ürün ile doğrudan ilişkilendirilmeyen, doğrudan ürünün üretimi ile ilgili olmayan ortak ve genel maliyetlerin bir kısmı, maliyeti hesaplanan ürünün üretiminden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, **ortak ve genel maliyetler de ilgili ürünün Uzun Dönem Artan maliyetlerine, belirli bir oranda, eklenerek toplam ve gerçek maliyet hesaplanmalıdır.**

Sermaye Maliyeti:

Fiyat sıkıştırması testinde dikkat edilmesi gereken bir başka nokta da sermaye maliyetidir. Malumları olduğu üzere iktisadi açıdan bakıldığında normal kar maliyetin bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Diğer bir deyişle toptan fiyat ile perakende fiyat arasında etkin bir operatörün yeterli ölçüde sermaye getirisi elde edebilmesine olanak sağlaması gerekmektedir.

Bu konuda genel olarak kullanılan yöntem Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyetidir (WACC). **WACC hesaplanırken EPG'ye sahip operatörün sermaye maliyeti değil etkin durumdaki alternatif işletmecinin sermaye maliyeti dikkate alınmalıdır.**

Ayrıca, fiyat sıkıştırmasında temel ölçüt olarak dikey bütünleşik hizmet veren oyuncunun hem perakende hem de toptan pazardaki karlılık durumunun dağılım dengesinin sorgulanması ve bununla ilgili düzenleme getirilmesi gerekmektedir. Son tüketiciye satılan paket üzerinden dikey oyuncunun perakende pazardaki hareket alanı ile toptan pazarda karlılık anlamındaki hareket alanı farklılaşmaktadır. Bu dengenin regüle edilmemesinin, çalışmanın nihai amacına ulaşmasını engelleyeceği düşünülmektedir. Fiyat sıkıştırması testinde kullanılacak formülünde ($P_f \geq T_m + \text{Ş}_m + P_m$) fiyatın maliyete eşitlenmesi söz konusu olduğundan, Kurumunuzun basiretli tüccar mantığından yola çıkarak, minimum % olarak X gibi makul karlılık seviyesiyle genişletilmesi gerekmektedir. Maliyet fiyatına satış gerçekçi olmayacaktır. Yatırım lisans maliyetlerinden yola çıkarak makul karlılıkla alakalı bir tanım ortaya konması gerekmektedir.

B- Makul Etkinlikteki Rakip

Fiyat Sıkıştırması tespitinde Makul Etkinlikteki Rakip maliyetlerinin esas alınması gerektiği değerlendirilmektedir. Fiyat sıkıştırmasının tespitinde;

- Maliyet hesaplama yöntemi olarak, genel ve ortak maliyetlerin de dâhil edildiği uzun dönem artan maliyet

yönteminin kullanılmasını,

- Maliyet seçiminde ise Makul Etkinlikteki Rakip maliyetlerinin esas alınmasını,
- Bahse konu bu yöntemlerin de İşbu Usul ve Esaslarda açık bir şekilde belirtilmesini

talep ediyoruz.

2- FİYAT SIKIŞTIRMASI YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN KAPSAMI

“Fiyat Sıkıştırması Testi” tüm dünyada, farklı iş modelleri arasında rekabet prensibine dayalı olarak, toptan ve perakende fiyatlarda tutarlılığın sağlanması amacı ile kullanılmaktadır. Zira, fiyatların dikey olarak tutarlılığı farklı değer zinciri seviyelerinde etkin rekabetin tesisi için gerekli bir unsurdur.

Türkiye’de rekabet seviyesi anlamında geline duruma bakacak olursak; serbestleşme sürecinin neredeyse on ikinci yılında, alternatif işletmecilerin gelir bazında toplam Pazar payı 2020 birinci çeyrek itibarıyla %8,7 seviyelerine ulaşabilmiştir. Bu durum, pazarda etkin rekabet bir yana, henüz rekabetin dahi oluşmadığının bir göstergesidir. Bu durumda, pazarda uygulanacak düzenlemeler ve bu düzenlemelere uyum önem kazanmaktadır. Hâkim konumda bulunan yerleşik işletmeci ve iştirak(ler)inin pazardaki davranışları yakından incelenmeli ve gerekli öncül tedbirler alınmalıdır.

İşbu usul ve esaslar incelendiğinde, Fiyat Sıkıştırması Testinin Kurumunuz tarafından öncül ve ardıl olarak ayrıştırıldığını, öncül düzenlemeler kapsamında “en önemli tarife” tanımı içerisinde yer alan tarifelerin alındığını görmekteyiz. Bu durum, henüz rekabetin oluşmadığı pazarlar için oldukça endişe verici sonuçlara neden olabilecektir. Bir örnek ile açıklayacak olursak; hâkim konumdaki işletmeci ve iştiraki için en önemli tarife içerisinde yer almayan (örn; toplam abone sayısı %1-3 olabilir) bir tarife piyasada faaliyet gösteren alternatif bir işletmecinin toplam abone sayısına sahip bir tarife olabilir (örn; tarife kapsamındaki abone sayısı işletmecinin toplam abone sayısının %90-100’ü). Böyle bir durumda, bu tarife hâkim konumdaki işletmeci ve iştiraki açısından büyük bir hacme sahip değilken, bu tarifeler kapsamında yapılacak bir rekabet ihlali bahse konu alternatif işletmecinin bu pazardan çekilmesine yol açabilme potansiyeline sahiptir. Dolayısı ile, rekabetin geliştirilmesi ve korunabilmesini teminin “en önemli tarife” tanımının, hâkim konumdaki işletmeci ve iştiraki açısından değil alternatif işletmeci açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak, hâkim işletmeci ve iştirakleri tarafından hali hazırda yıllardır uygulanmakta olan kampanyalar artık birer tarife halini almıştır. Dolayısı ile bu

kampanyaların da mutlak surette fiyat sıkıştırması testine tabi olması gerekmektedir.

Yukarıdaki değerlendirmelerimiz ışığında, fiyat sıkıştırması testlerinin tamamının öncül olarak gerçekleştirilmesi ve tüm tarife ve dahi kampanyaları kapsar nitelikte olması zaruridir. Aksi halde, fiyat sıkıştırması testinin uygulanması rekabetin geliştirilmesi ve korunmasına en ufak bir katkı sağlamayacak, Kurumunuz iş yükünün gereksiz yere arttırılmasından başka bir anlam taşımayacaktır.

3- ÇOKLU HİZMET PAKETLERİ (BUNDLE)

Çoklu hizmet sunumlarında birlikte sunulan hizmetlerin rakipler tarafından da taklit edilebiliyor olması gerekmektedir. Bazı durumlarda rakiplerin birleşik olarak sunulan hizmetlere cevap veremiyor oluşlarının arkasında yatan neden erişim sağlamak zorunda kalınan hizmetlerdeki yüksek fiyatlardan ve dolayısıyla artan maliyetlerden kaynaklanabilmektedir. Bunun mutlak surette engellenmesi pazarda alternatif işletmecilerin ayakta kalabilmesi için kritik önemde kabul edilmektedir. Bu sağlanmadığı durumda pazarda faaliyet gösterebilen operatörlerin sadece dikey entegre operatörler olması gibi bir sonuç ortaya çıkabilecektir.

Fiyat Sıkıştırması Testinin uygulanmasında tüm Dünyada karşılaşılan en önemli sorunlardan biri çoklu hizmet paketlerinde bu testin nasıl uygulanacağıdır. Bu çerçevede değerlendirme yapılırken, ürünlerin ekonomik ilişkilerine bakılması yaygın bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşımda, ürünlerin ayrı ayrı sunulma imkânı yok ise tek bir ürün olarak değerlendirilerek analiz edilirken, ayrı ayrı sunulma imkânı var ise her bir ürünün ayrı ayrı testten geçirilmesi gerekmektedir.

İşbu Usul ve Esaslar incelendiğinde, çoklu hizmet paketlerine yönelik uygulanacak net bir yöntem belirlenmediği görülmektedir. Yukarıdaki görüşlerimiz doğrultusunda;

Birbirinden bağımsız olarak sunulabilen hizmetlerin ayrı ayrı Fiyat Sıkıştırması testine tabi olmasını ve bu hususun Usul ve Esaslar taslağında açıkça belirtilmesini talep etmekteyiz.

Tüm bunlara ek olarak, bazı tanımların baştan daha net konmasının işleyişi kolaylaştırabileceği değerlendirilmektedir. Örneğin; SAC abone alım maliyeti içerisine dâhil olan kalemler neler olduğu, OPEX nedir/ kapsamının ve maliyet hesaplamasında kullanılacak abonelik ömrünün belirlenmesi faydalı olacağı değerlendirilmektedir. OPEX ve CAPEX yatırımlarının aylık maliyete dönüştürülmesinde formülasyonun daha net konması gerektiğini düşünülmektedir. Örneğin: Reklam harcamasında kampanya tarife bazlı maliyet nasıl belirlenecek, kişi başı maliyet belirlenirken ilgili dönemdeki abone alımı mı baz alınacak, yine satış primlerinde kişi

	başı maliyete dönüştürülmesiyle ilgili daha net tanımlara ihtiyacımız bulunmaktadır.
28. Bayilerin Neden Olduğu Sorunların Önlenmesi	<p>Sektörde son dönemde “Avcı Bayi” olarak isimlendirilmekte olan bayiler tarafından; hukuka aykırı olarak ele geçirilen müşteri verileri üzerinden belirli işletmecilerin müşterileri aranarak yanlış ve yanıltıcı bilgiler ile müşteriler yanıltılmakta ve işletmeci değişikliğine sürüklenmektedirler. Elektronik haberleşme sektörü açısından olumsuz bir algı yaratan sorunun çözülebilmesi adına TELKODER öncülüğünde “<i>Bayi Sorunlarını Çözme Komisyonu</i>” kurulmuş ve yaklaşık üç senedir çalışmalarını sürdürmektedir.</p> <p>Komisyon, bu duruma neden olan tele satış organizasyonlarının tespit edilmesi ve zarar gören işletmelerin bu konularda haberdar edilmesi yönünde faaliyetler yürütmektedir. Bu kapsamda gerek tüketiciler gerekse de işletmeciler açısından mağduriyetlere sebep olan bu konunun sektör temsilcileri ve düzenleyici kurumlar tarafından da desteklenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, kurumunuz iş planında bu hususa yer verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.</p>
29. GSM İşletmecileri ile STH İşletmecilerinin Sunmasına İmkân Tanınan Hizmetler Açısından Yaşanan Dengesizlik ve Rekabet İlkelerine Aykırılık	<p>Kurumunuz internet sitesinde yayımlanan “Elektronik Haberleşme Hizmet, Şebeke Ve Altyapılarının Tanım, Kapsam Ve Sürelerine ilişkin düzenleme kapsamında yer alan 3.1. maddesi ile mobil işletmecilere aşağıdaki hak imkanların tanındığı görülmektedir;</p> <p><i>“5. İşletmeci sadece kendisine tahsisli frekanslar üzerinden GSM Mobil telefon hizmetlerini sunduğu abonelere; imtiyaz sözleşmesi kapsamında bu hizmetleri sunmak için kablosuz yerel internet erişim sistemini kullanabileceği gibi kendisi de kurup kullanabilir.</i></p> <p><i>6. İşletmecinin kablosuz yerel internet erişim sistemi üzerinden hizmet verdiği alanlar, kapsama alanına ilişkin hesaplamalarda dikkate alınmaz.</i></p> <p><i>7. İmtiyaz sözleşmesi kapsamında verilen hizmetlere ilişkin hizmet kalitesi standartları, söz konusu hizmetlerin kablosuz yerel internet erişim sisteminin kullanılması durumunda da sağlanmak zorundadır.”</i></p> <p><i>“Madde 3.3... 1. İşletmeci, sadece kendisine tahsisli frekanslar üzerinden IMT-2000/UMTS hizmetlerini sunduğu abonelere imtiyaz sözleşmesi kapsamında bu hizmetleri sunmak için kablosuz yerel internet erişim sistemini kullanabileceği gibi kendisi de kurup kullanabilir.</i></p> <p><i>2. İşletmecinin kablosuz yerel internet erişim sistemi üzerinden hizmet verdiği alanlar kapsama alanı</i></p>

yükümlülüğüne ilişkin hesaplamalarda dikkate alınmaz.

3. İmtiyaz sözleşmesi kapsamında verilen hizmetlere ilişkin hizmet kalitesi standartları, söz konusu hizmetlerin kablosuz yerel internet erişim sisteminin kullanılması durumunda da sağlanmak zorundadır...”

Yine aynı düzenlemenin STH işletmecilerine ilişkin 2.4. bölümündeki 3 numaralı maddede ise; *“3. İşletmeci, işbu yetkilendirme kapsamında mobil şebekeler üzerinden çağrı başlatarak hizmet sunamaz.”*

hükmü yer almakta olup söz konusu madde ile STH işletmecileri için mobil şebekeler üzerinden çağrı başlatarak hizmet sunulamayacağı belirtilmiştir. Bilindiği üzere, elektronik haberleşme sektörü, yenilikçilik ve sunduğu teknolojik imkânlar bakımından gerek hizmet çeşitliliği gerekse müşteri tercihleri açısından oldukça hızlı bir şekilde gelişme ve değişim gösteren bir sektördür. Tüm dünyada, yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde düzenlemelerin hizmetlerin temelinde hangi teknoloji yattığına bakılmaksızın, teknoloji tarafsız bir şekilde yapılması eğiliminin güç kazandığı görülmektedir. Bununla beraber, son 5 yıldır sektörde yoğun bir şekilde tartışılan İTH (İnternet Tabanlı Hizmetler/OTT) uygulamaları da hızla hayatımıza girmekte ve sektörü şekillendirmektedir. İTH hizmetleri/uygulamaları ile birlikte tüketiciler kullanılan teknoloji ve altyapıdan bağımsız olarak istediği hizmete istediği cihaz üzerinden ulaşabilme imkânı edinmiştir. Bu nedenle düzenlemelerin söz konusu teknolojik gelişmelere ayak uydurması sektöre yöne verebilmek adına daha da önem kazanmaktadır.

Bu çerçevede, son dört-beş yıldır, küresel anlamda teknolojik gelişmeler ve İTH hizmet/uygulamalarının etkisi ile **mobil işletmeciler** kablosuz genişbant teknolojisi üzerinden ses hizmetleri sunmaya başlamış olup, geldiğimiz noktada bu hizmetlerin yaygınlığında ciddi artış olduğu görülmektedir. Ülkemizde de ilgide kayıtlı düzenlemenin 3.1 maddesine göre mobil işletmecilerin kablosuz yerel internet erişim hizmetleri sunması imkanı bulunmaktadır. Bu kapsamda, örneğin; Turkcell tarafından geliştirilmiş olan “BİP” uygulaması üzerinden tüketiciler yüksek kaliteli, kesintisiz, görüntülü ses hizmeti alabilmektedirler.

Sabit ses hizmetleri açısından bakıldığında ise, ilgili düzenlemenin yukarıda yer verilen 3. Maddesinde sabit işletmecilerin mobil şebekeler üzerinden çağrı başlatmasının yasaklanmış olduğu görülmektedir. Bilindiği üzere, tüm dünyada sabit ses trafiğinin düşüş eğiliminde olduğu tespit edilmektedir. Ancak bu düşüş maalesef ülkemizde çok daha hızlı ve radikal bir biçimde gerçekleşmiş olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye’de toplam trafiğin %2,4’ü sabit, %97,6’sı mobil trafik iken, İngiltere’de sabit trafik %31, mobil trafik %69, Almanya’da ise sabit trafik %52,6 mobil trafik %47,5 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de sabit ses trafiğindeki hızlı düşüşün nedenlerinin incelenmesi ve sabit ses pazarının canlandırılmasına yönelik çalışma ve düzenlemelerin hayata geçirilmesi ihtiyacı

bulunmaktadır. Ayrıca, 5809 Sayılı Kanun'da yer alan Madde 4 ile ilgili merciler tarafından elektronik haberleşme hizmetinin sunulmasında ve bu hususta yapılacak düzenlemelerde i) serbest ve etkin rekabet ortamının sağlanması ve korunması ve ii) tüketici hak ve menfaatlerinin gözetilmesi ilkelerinin gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir. 5809 Sayılı Kanun Madde 6 kapsamında Kurumunuzun görev ve yetkileri hüküm altına alınmış olup, bu kapsamda elektronik haberleşme sektöründe; rekabeti tesis etmeye ve korumaya, rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı uygulamaların giderilmesine yönelik düzenlemeleri yapmak, bu amaçla ilgili pazarlarda etkin piyasa gücüne sahip işletmecilere ve gerekli hallerde diğer işletmecilere yükümlülükler getirmek ve mevzuatın öngördüğü tedbirleri almak sayılmıştır.

Bu kapsamda elektronik haberleşme sektöründe etkin ve sürdürülebilir rekabetin tesisi, korunması ve geliştirilmesi ile son kullanıcıların rekabetçi hizmet ve yeniliklerden yararlanabilmesinin Kurumunuzca tesis edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. İlgili düzenleme kapsamında, mobil işletmecilere tanınan hak ve imkânlar ile sabit telefon hizmeti sunan işletmecilere tanınan hak ve hizmetler bakımından sabit telefon hizmeti işletmecileri aleyhine dengesizlik olduğu düşünülmekte olup, gerek teknolojik anlamda yaşanan gelişmeler ve tüketici taleplerindeki değişime ayak uydurulmasına, gerekse de sabit ses trafiğindeki küresel anlamda eşine rastlanmamış radikal düşüşün önüne geçilerek sabit ses pazarının canlandırılmasına yönelik düzenlemelerin hayata geçirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Bu nedenlerle Elektronik Haberleşme Hizmet, Şebeke ve Altyapılarının Tanım, Kapsam ve Süreleri hakkındaki dokümanın aşağıda yer alan 2.4. bölümündeki 3 numaralı *“3.İşletmeci, işbu yetkilendirme kapsamında mobil şebekeler üzerinden çağrı başlatarak hizmet sunamaz.”*

maddesinin değiştirilerek

“3.İşletmeci, kendisine tahsisli veya taşınmış numaralarla elektronik haberleşme hizmetlerini sunduğu abonelere, işbu yetkilendirme kapsamında bu hizmetlerini sunmak için mobil internet erişim sistemlerini kullanabilir.”

şeklinde düzenlenmesi ve bu çalışmanın gerçekleşmesine yönelik uygun maddeye iş planında yer verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.